

Onsdagen den 2 februari

Kl. 19.30

*Allmänpolitisk
debatt*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Att förlora jobbet eller stå inför hotet att förlora jobbet eller bli permitterad är i dag en realitet för många arbetare, och man frågar sig: Varför? Vad lever vi i för samhällssystem som ställer folk utan arbete? Vad är det för samhällssystem med företag som planerar så dåligt eller inte planerar alls? Strukturförändringar mynnar ut i hot om stor arbetslöshet, hotar hela bygder, driver på centralisering av befolkning och kapital.

Arbetarna i den malmbaserade produktionen drabbas nu av en stor strukturkris. Malmen är ju en av våra stora råvaror. Vi behöver inte gå många år tillbaka i tiden för att finna en parallell i skogs- och massa-industrins strukturkris, som härjade hårt i Ådalen och omkringliggande områden. Nu är det Bergslagens tur.

Strukturkrisen inom gruv- och stålindustrin är allvarlig därför att denna industri är basen för så mycken annan sysselsättning i vårt land. I den västliga världen sker strukturomvandlingarna bara på ett sätt – kapitalet lägger ned företag, rationaliserar och minskar sysselsättningen. Någon planering för ersättningsindustrier eller andra arbetstillfällen finns inte. Detta är det främsta kännetecknet på kapitalets anarki: bristen på planering.

Gårdagens och dagens besked från LM Ericsson, där över 2 000 arbetstillfällen skall försvinna, är ytterligare ett bevis på att kapitalintressena inte förmår planera sin verksamhet för full sysselsättning. Det är arbetarna som får betala krisen med minskad sysselsättning, sämre arbetsförhållanden, återhållsam löneutveckling som inte ens motsvarar inflationen, skattebetalda utbildningar och AMS-jobb. Kapitalet får sitta i orubbat bo. Det mister ju inte ens sin aktieutdelning.

Vad kan i dag arbetarna göra åt kapitalets härjningar? Är lagarna på arbetsmarknaden så utformade att facket kan tvinga kapitalet att betala krisen? Medbestämmandelagen, som redan har prövats, har visat sig oduglig. Lagen om anställningsskydd likaså. Vad blev det av arbetslivets förnyelse, som socialdemokrater så vackert talade om förut? Det som återstår för arbetarna är bara facklig kamp.

Den konjunktur- och strukturbetingade sysselsättningskrisen finns i dag i flera branscher, men vad som nu händer inom gruv- och stålind-

dustrin är betecknande för alla branscher som är i kris. I strukturkrisens namn försvinner 1 000 jobb på NJA och flera hundra i Oxelösund. Inom Kopparbergs län försvinner jobben i Vikmanshytte bruk, få ersättningsjobb ordnas – och Domnarvets Jernverk skär ner med 800 anställda. Gruvorna i Grängesberg, Håksberg och Blötberget hotas av nedskärningar av stora mått. Dessutom skall samhället och arbetarna betala konjunkturkrisen genom permitteringar. Bl. a. skall det stora järnverket i Domnarvet permittera 3 500 man.

Det som nu pågår vill inte den borgerliga regeringen göra någonting åt. Man vill endast ge stimulanser, utbildningsstöd o. d. Men planerna på att minska antalet sysselsatta berörs ju inte av de här stödåtgärderna. Och industriminister Åsling har ju sagt att man skall vänta på handels- och specialstålsutredningarna. Medan man väntar är det anställningsstopp. Arbetsstyrkan minskar med s. k. naturlig avgång. Arbetsstillfällena minskar i antal, inga nya kommer till och inga är planerade. Situationen är allvarlig.

Dessutom har industriministern myntat begreppet att företagen är ansvariga för sysselsättningen. Ett exempel har vi i Vikmanshytte bruk. Med denna passiva politik godkänner regeringen storbolagens åtgärder att minska antalet sysselsättningstillfällen. Inga undanmanövrer kan frånta regeringen ansvaret för storfinansens åtgärder.

Stålindustrins problem berör främst två områden, Bergslagen och Norrbotten. I Bergslagen hotas sysselsättningen, och Norrbotten får inga fler arbetstillfällen som kan lösa dess sysselsättningskris. Spelet kring Stålverk 80 med dess turer kring antalet ton, 4 miljoner eller 2,5 miljoner, är i själva verket spelet om var kapitalet skall investeras.

Det är bara vpk som ställt frågan om Stålverk 80 och stålindustrins framtid på ett kvalitativt nytt sätt: Förädla malmen i Sverige så långt som möjligt till färdig produkt! Då är det inte fråga om antal ton utan om sysselsättningstillfällen. Antalet ton blir i stället avgörande för hur mycket som skall förädlas. För detta krävs en planering – inte kapitalets anarki.

Men Stålverk 80 har lagts på is. Den socialdemokratiska oppositionen kräver Stålverk 80 men förbinder inte detta krav med en plan för vidareförädling utan överlämnar i praktiken denna del till storfinansens i Bergslagen. Nu har även stålbolagen i Bergslagen råkat i kris. Hånet över NJA är inte längre så stort – nu kräver de ju själva statlig hjälp.

Man motiverar detta med likviditetssvårigheter. Ta Stora Kopparberg som exempel! Domnarvets Jernverk orkar inte självt stå för sina investeringar. Bolagsstyrelsen säger att man inte skall få någon hjälp från den övriga delen av koncernen. Samma ägare som i Stora Kopparberg sitter också i bolag som vidareförädlar stålet och håvar in vinster där. Men just processen inom stålindustrin skall skattebetalarna bekosta genom investeringsstöd – det är ju dit man vill komma. Det är väl så, att de stora privata stålbolagen vill ha Stålverk 80-miljarderna, som då kommer att hamna som rekonstruktions- och vidareutvecklingsbidrag i dessa bo-

lag. Resultatet får arbetarna betala.

Detta är borgerlig politik. Man måste tyvärr konstatera att också den gamla regeringen har varit inne på den vägen. Socialdemokrater yrkar ju i dag på statlig insatser i de privata storbolagen men har knappast ställt krav på att kapitalismen inte skall få sitta kvar i orubbat bo. En sådan politik ligger långt från en planerad ekonomi. Kapitalets profit- och spekulationsjakt måste hindras. Därför krävs en statlig politik som vidtar åtgärder i de arbetandes intressen.

De som drabbas av strukturkrisen, dvs. arbetare och tjänstemän, bönder, serviceidkare och deras anställda samt småföretagare av olika slag, måste ha ett gemensamt intresse av att rädda sysselsättningen på utsatta orter. Därför är det ett krav att arbetstillfällena måste få vara kvar. Vi kan inte acceptera att de får försvinna med den naturliga avgången. Bolagen skall åläggas att behålla arbetskraften tills en samlad sysselsättningsplan finns och nya sysselsättningstillfällen kan skapas.

Staten måste gå in och planera nya arbetstillfällen i förädlingen av stål. Storfinsans har visat sig vara helt oförmögen till en sådan utveckling. En nationalisering av stålindustrin är därför nödvändig för att regionalpolitiska och samhällsekonomiska skäl skall kunna tas som utgångspunkt för åtgärder.

Att låta kapitalet sköta strukturomvandlingen på sina egna villkor får obönhörligt följder för arbetarna. Rationaliseringen tar fart, effektiviteten ökar, arbetshets och utslagning blir än mer påtagliga. Samtidigt stänger man ute allt fler från den egentliga industrin och arbetsmarknaden. Är inte detta ett omänskligt system? Den borgerliga regeringen kan skryta med att man skall lägga fram en ny arbetsmiljölag. Men frågor om arbetstakt, arbetshets, rationaliseringar, ja, kort sagt det som bestämmer om en arbetare får eller kan ta ett jobb, finns inte med i denna lag. Där råder som tidigare arbetsköparnas makt, utövad genom deras ägande av produktionsmedlen, som § 32 är ett uttryck för.

Vi som våren 1976 var mycket kritiska mot medbestämmandelagen och påstod att den inte skulle ge arbetarna några verkliga maktbefogenheter på sina arbetsplatser har nu blivit sannspådda mycket tidigare än vi trodde. Endast en månad efter det att lagen trätt i kraft visar det sig att den inte biter på kapitalets makt. Nog måste väl de statsråd som då talade om att § 32 var bortsopad rodna, när de nu tar de orden i sin mun. Inte heller kommer de medbestämmandeavtal som ännu inte är tecknade att ge fackföreningen någon egentlig makt att sätta mot kapitalets makt. Vem inbillar sig att arbetsköparna frivilligt frånhänder sig denna makt? För det krävs inte illusioner om utbildningar utan en mobilisering av hela fackföreningsrörelsen i kamp mot arbetsköparna, inte i samförstånd med dessa.

Det är många arbetare som är besvikna på de löften och mytbildningar som den gamla socialdemokratiska regeringen har spridit. Bl. a. på min arbetsplats i Domnarvets Jernverk fick vi besked om att det skulle bli permitteringar, och då sade man från fackföreningshåll att medbestäm-

mandelagen kommer att rädda oss. Det gjorde den inte. Sedan hoppades man på lagen om anställningsskydd. Men även där visade det sig att det är arbetsköparnas värderingar som är utslagsgivande. Det står kvar att arbetslivets förnyelse är en aning stött i kanten, lindrigt uttryckt.

Tyvärr vet vi att den borgerliga regeringen varken vill eller kan klara dagens problem. Borgerlig politik kan inte lösa frågan om sysselsättning. Frågorna hopar sig inför framtiden.

Kommer olika investeringsbidrag och subventioner att rädda sysselsättningen i Bergslagens bruksorter eller på andra håll? Svaret är nej. Kommer subventioner till storbolagen att leda till att stålindustrin blir en bas för vidareförädling i vårt land? Svaret är nej. Kommer subventioner till storbolagen att ge framtidsplaner för framtida sysselsättning? Svaret är också här nej. Kommer den borgerliga regeringen att tvinga t. ex. LM att investera och förädla i Sverige och upphöra med kapitlexport? Svaret är nej. Svaren är nej därför att den borgerliga regeringen överlåter framtidsplaneringen till profitintressena.

Vad som behövs i dag är därför en annan politik där hela gruv- och stålsektorn nationaliseras, att man gör ett program för en nyorientering, att man möjliggör en högre förädling och att den blir huvudmålet för framtida investeringar och att ett långtidsprogram utarbetas, att Stålverk 80 står upp i en ny gestalt, att ämnen och valsade produkter kombineras med högre förädling, att inga sysselsättningsminskningar, permitteringar och företagsnedläggningar görs innan motsvarande sysselsättning tillförts de orter och regioner som är hotade i dag.

Tyvärr kan inte arbetarklassen se någon slagkraftig lagstiftning som stöder denna kamp. Lagarna är tunna och innehållslösa när kapitalet visar sitt rätta jag. Ägandet och makten är hos kapitalisterna, § 32 är kvar. Mot detta måste hela arbetarrörelsen samlas i en kamp mot arbetsköparna, samförståndspolitikerna med arbetsköparna läggas åt sidan. Endast genom en sådan politik kan arbetsköparnas makt beskäras.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! En av slutmeningarna i finansplanen lyder: Utsikterna för det kommande året är osäkra. Det kan man hålla med om efter att ha tagit del av den senaste tidens debatt i tidningar och annorstädes, och man kan väl inte heller säga att enigheten i dagens riksdagsdebatt om den svenska ekonomin har varit fullständig, tvärtom. Men att vi vintern-våren 1977 har ett bekymmersamt läge torde vara svårt att motsäga. Fortsättningen får vi avvakta, innan någon slutlig prognos kan göras. Det är dock viktigt att stryka under att Sveriges grundförutsättningar att hävda sig i den internationella konkurrensen är goda.

Vi har rika naturresurser. Produktionskapaciteten är inom flera sektorer av näringslivet väl utbyggd och ligger på hög teknisk nivå. Personalen är välutbildad och initiativkraftig. Arbetsmarknaden är välorganiserad. Men skall dessa och en del andra positiva faktorer ge oss ett bra helhetsresultat, måste den nya regeringen komma till rätta med en del all-

varliga svagheter i den svenska ekonomin, svagheter som man fått ta över från den socialdemokratiska epoken. Dit hör kostnadsutvecklingen. I Sverige har kostnaderna ökat med sprinterfart, medan våra främsta konkurrentländer har hållit långdistanstempo. Som bekant tappar man andan, om man skall springa mycket fort under en längre tid. Och nu är det fråga om huruvida inte det svenska näringslivet håller på att göra det. Någon form av andningspaus i det här avseendet synes vara nödvändig.

Då råder oss en del "doktorer" att devalvera. Andra säger: Hoppa ur valutaormen! Klokast förefaller vara att alla parter lugnar ner tempot litet grand, så orkar vi säkert hålla ut och komma igen när chansen åter bjuds.

Det betyder inte ett ögonblick att vi bara skall slå oss till ro och lita till de självläkande krafterna, som oppositionen så gärna talar om. Tvärtom kräver den närmaste tiden en kraftig anpassning av arbetsmarknadspolitiken. Budgetpropositionen visar att regeringens främsta mål är att upprätthålla den fulla sysselsättningen. Mot bakgrund av den stora ökning av varslen som skett under december 1976 och i januari 1977 kan det bli svårt att hålla sig kvar på samma höga sysselsättningsnivå som hittills. Arbetsmarknadsminister Ahlmark har varit medveten om det och därför lagt fram ett sysselsättningspaket till en kostnad av 1 500 milj. kr. Den satsningen, tillsammans med de resurser som utlovas i budgetpropositionen, bör göra det möjligt att bromsa upp utvecklingen mot ökad arbetslöshet.

Sedda mot bakgrund av vad vi i folkpartiet sagt tidigare och även skrivit i en del motioner om arbetsmarknadspolitik kan följande förslag i det här paketet särskilt noteras:

För det första: Åtgärderna sätts in så att hotet mot arbetslöshet i första hand kan avvärjas *inom företagen*. Varsel kan genom kraftigt förstärkta utbildningsbidrag, tidigareläggning av statliga och kommunala beställningar m. m. tas tillbaka och förbli outlösta. Vi har för vår del hävdats att första fronten mot arbetslöshet alltid måste gå inne i företagen. Det här är goda exempel på den politiken.

För att dokumentera mitt påstående om folkpartiets förflutna i det här avseendet vill jag erinra om 1972 års partimotion från folkpartiet. Där sägs redan i inledningen: "En utbyggnad av arbetsmarknadspolitiken måste enligt vår mening ges en delvis *ny inriktning* genom att prioritera *åtgärder ägnade att förebygga arbetslöshet*, öka möjligheterna att placera svårplacerad arbetskraft på den öppna marknaden samt att kartlägga och bekämpa dold arbetslöshet."

För det andra, herr talman, bör följande huvudlinje i det här paketet observeras. Det gäller de utsatta grupperna på arbetsmarknaden. Deras situation togs också upp i 1972 års partimotion. Det framgick av det korta citat som jag nyss anförde. I arbetsmarknadsministerns sysselsättningspaket finns väsentliga insatser avsedda att hjälpa handikappade, kvinnor, ungdom och andra grupper som har svårt att komma in på

arbetsmarknaden eller hålla sig kvar när det börjar kärva. Dit hör förslagen om utökning av praktikplatser, att ungdom under 20 år får större möjlighet att delta i arbetsmarknadsutbildning, höjning av statsbidraget för kommunala beredskapsarbeten för ungdom, höjning av det s. k. jämställdhetsbidraget m. fl. Här ges åter exempel på att folkpartiets krav på garanterad sysselsättning för ungdom förverkligas steg för steg.

För det tredje vill jag fästa uppmärksamheten på arbetsförmedlingens betydelse. En folkpartites, hämtad ur en partimotion av tidigt 1970-tal, lyder: Arbetsförmedling är ett jämförelsevis billigt arbetsmarknadspolitiskt medel. Den totala årskostnaden för en arbetsförmedlares tjänster har beräknats motsvara samhällskostnaden för ett par tiotal årsarbetslösa. Samhällsekonomiskt lönar det sig således att satsa på en effektiv arbetsförmedling.

Under senare år har också en successiv uppbyggnad av arbetsmarknadsverkets resurser skett. I nästa budget tilldelas verket inte mindre än 240 nya tjänster, varav 100 får tillsättas redan den 1 mars i år. Det är en kraftig satsning som bör ge resultat i ett effektivare förmedlingsarbete. Till det skall läggas den fortgående upprustningen av verkets ADB-resurser, som kommer att leda till väsentliga förbättringar av förmedlingsverksamheten. Sammantaget är det fråga om betydande förbättringar av arbetsmarknadspolitiken, och det behövs verkligen i en tid med lågkonjunktur och växande strukturproblem inom näringslivet.

Den här satsningen av regeringen kontrasterar också bjärt mot den beskrivning av sysselsättningsläget som den socialdemokratiska oppositionen ger i sin partimotion om arbetsmarknadspolitiken. När jag här omdagen läste den blev jag minst sagt häpen redan av inledningsmeningarna. Där görs gällande att den regeringsbildande majoriteten vill dämpa ambitionerna för vår sysselsättningspolitik. Hur kan man påstå något så felaktigt? Den budget statsrådet Mundebo har lagt fram och det sysselsättningspaket arbetsmarknadsminister Ahlmark har presenterat visar på motsatsen. Sysselsättningen har fått främsta prioritet i regeringens arbete.

Men vad skall man säga om oppositionens eget budgetalternativ, vars främsta kännetecken är att den lägger ytterligare bördor på näringslivet? Vi har ett näringsliv som redan håller på att pressas ut från den ena exportmarknaden efter den andra. I finansplanen redovisas att exportpriset på svenska bearbetade varor steg med 29 % åren 1974–1976, medan det genomsnittliga exportpriset i svenska kronor för OECD-länderna steg med endast 10 %. Det betyder en relativ prisstegring på 17 % under två år. Detta har resulterat i förluster av marknadsandelar på ungefär lika många procent. Dessvärre betyder det också förlorade marknadsandelar för den importkonkurrerande svenska hemmamarknadsindustrin.

I det läget kan ingen påstå att man ökar tryggheten i jobbet genom att öka näringslivets kostnader med högre arbetsgivaravgifter. Man gör det inte heller genom att, som socialdemokraterna vill, ta bort de stimulanser som den nya regeringen vill ge den mindre och medelstora

företagsamheten. Det föreslår oppositionen i ett läge, då industriproduktionen under 1976 minskade med 2 %. Det är andra året i följd som industriproduktionen i landet minskar, vilket är helt unikt för efterkrigstiden.

Man har anledning att fråga sig varför det har blivit så här illa. Den internationella lågkonjunkturen är en förklarande faktor, som tidigare sagts. Lika klart är det höga kostnadsläget en annan faktor. Men räcker de förklaringarna? Eller är det så att vårt näringsliv står inför allvarliga strukturförändringar, där hela branscher håller på att slås ut? När man betraktar exempelvis tekobranschen, där man talar om att antalet selsatta på relativt kort tid kan halveras, så ligger ett ja som svar snubblande nära. Nu tror jag inte att det kommer att gå så illa. Svensk tekoindustri liksom andra krisbranscher kommer säkert att finna nischer i marknaden som ger livsrum. Men det kräver ingående prövning bransch för bransch. Och framför allt måste den nya regeringen lyckas att steg för steg lägga om skattepolitik och näringspolitik, så att svensk företagsamhet åter kan arbeta med optimism. Det är den säkra vägen till tryggare jobb och förbättrad levnadsstandard för löntagarna.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! I valrörelsen hävdade de borgerliga partiernas företrädare att om man bara fick ett regeringsskifte så skulle vi få ett nytt näringspolitiskt klimat. Ett regeringsskifte skulle i sig självt betyda en stimulans till nya krafttag inom vårt näringsliv, och därför ansåg man ett regeringsskifte nödvändigt.

Vi har fått ett regeringsskifte, och hur ser nu det näringspolitiska klimatet ut? Har vi upplevt en nytändning i svenskt näringsliv? Nej, vi har fått uppleva en oerhörd pessimism inför framtiden inom näringslivet – och det är inte så underligt, så som regeringen svartmålar den svenska industrins framtid.

Det nya näringspolitiska klimatet kännetecknas av betydande osäkerhet.

Man märker nu en spirande irritation inom vissa företagargrupper, som lovades stora lättnader. Jag såg härförleden att några företagare frågade arbetsmarknadsminister Ahlmark om han slängt i papperskorgen sitt heliga löfte att slopa arbetsgivaravgiften för fem anställda i företagen.

Detta leder mig, herr talman, fram till en mera allmän fråga som jag anser att man skall ställa under den allmänpolitiska debatten: Hur stämmer nu regeringsförslagen med de borgerliga partiernas stolta valmanifest?

Jag skall granska ett löfte – enligt min mening ett mycket viktigt sådant. Till pukor och trumpeter presenterade centern tidigt före valet ett näringspolitiskt program. Det mest säljbara argumentet för programmet var löftet om att skapa 400 000 nya jobb fram till 1980. Centerpartisterna blev djupt sårade när någon vågade ifrågasätta deras möjligheter att åstadkomma detta. Som svar på frågan hur man skulle gå

i land med uppgiften presenterades frimodiga uttalanden. Om bara viljan fanns så skulle det ordna sig – socialdemokraterna saknade viljan. Vår nuvarande industriminister menade förra året i en debatt här i riksdagen att vad som behövdes för att nå målet var "mod och kurage".

Det var ju inte så konstigt att många väljare tänkte att här har det största oppositionspartiet utarbetat ett näringspolitiskt program som innebär 400 000 nya jobb som mål, och en stor del av de jobben skall vara inom industrin. Då måste ju detta parti ha haft vissa tankar om hur det skall kunna förverkligas. Partiet begärde ju att få komma i regeringsställning för att bli i tillfälle att genomföra sitt program.

Nu har vi sett den första viljeyttringen från regeringen i sysselsättningsfrågan. Redan i regeringsdeklarationen sökte jag med ljus och lykta efter de 400 000 nya jobben. I det aktstycket visade man stor ordkarghet på den här punkten. Man nöjde sig med att säga: "Nya arbetstillfällen måste skapas inom näringslivet."

Hur blir det då med den saken? Hur många nya jobb avsätter det nya näringspolitiska klimatet?

I sin första budget räknar nu regeringen med att industrisysselsättningen skall minska med 30 000 platser under år 1977. Vad gör man då för att motverka detta? Vad är det man har "mod och kurage" att göra, för att citera herr Åsling? Vad föreslår man för att infria sitt löfte om 400 000 nya jobb? Ingenting. Man nöjer sig med att utgå ifrån att kvinnorna skall stanna hemma – eller, för att uttrycka sig med regeringens eget språk: "Kvinnornas utträde på arbetsmarknaden under 1977 kommer att ske i något långsammare tempo." Och så räknar man med att allt fler personer skall utnyttja möjligheten att pensionera sig. Nu kommer man visserligen att medverka till att den så kritiserade offentliga sektorn skall öka sysselsättningen med 35 000 jobb under 1977, men som synes blir den totala ökningen ringa. Det fattas 395 000 av de 400 000 nya jobben.

Jag märker hur centerns företrädare inte vill kännas vid sitt löfte om 400 000 nya jobb. Man hittar på de mest tokiga bortförklaringar. Men det går inte hem. Alla TV-tittare och radiolyssnare har i gott minne hur centerns talesmän i alla debatter slog fast sitt löfte om 400 000 nya jobb. Den som ifrågasatte den saken var en ohederlig person.

Folkpartiet gjorde stort nummer av sitt förslag till ungdomsgaranti. När vi ville ha litet klarare besked om innebörden blev man mäkta upprörd. Folkpartiet garanterade alla ungdomar arbete, utbildning eller praktik. Det fick man med i regeringsdeklarationen. Det tyckte vi var bra. "Alla ungdomar skall garanteras arbete, praktik eller utbildning" står det i regeringsdeklarationen. Vi väntade med spänning på hur detta löfte skulle infrias genom praktiska åtgärder. Nu läser vi i arbetsmarknadsministrerns bilaga till budgetpropositionen att alla ungdomar skall garanteras erbjudande om arbete, praktik eller utbildning. Att, herr talman, påpeka skillnaden mellan att garantera arbete och att garanteras erbjudande är inte kitslighet. Det är bara att konstatera att kontakten med

verkligheten visat sig vara besvärande. Verkligheten förändrar man inte med slagord och paroller.

Hur skall kvinnornas berättigade krav på arbete kunna infrias, om inte samhället ser till att sysselsättningen ökar? Hur skall vi klara jobb till ungdomarna? Hur skall vi kunna åstadkomma regional balans, om man nöjer sig med att notera att industrissysselsättningen kommer att minska men att arbetslösheten därför inte behöver bli så omfattande, eftersom kvinnorna stannar hemma och allt fler pensionerar sig?

Under den allmänpolitiska debatten är det regeringens politik som skall granskas. Det är då regeringen skall avkrävas besked. Från socialdemokratiskt håll har vi i partimotioner visat hur vi anser att sysselsättnings- och näringspolitiken bör bedrivas. Vi har ställt krav på omedelbara åtgärder, som behövs för att klara de aktuella sysselsättningsproblemen. En del åtgärder har genomförts, och det är bra, men andra har uteblivit. Vi anser det beklagligt att regeringen i höstas ansåg att man kunde minska stimulansen till kommuner och landsting när det gällde att skaffa jobb till ungdomarna. Beslutet om att sänka statsbidraget från 75 % till 60 % har uppfattats av kommunerna på det sättet, att man inte ansett det lika nödvändigt med krafttag. Nu har regeringen bestämt sig för att återgå till 75 %, och det är bra, men dröjsmålet har varit onödigt.

Vi har i vår partimotion föreslagit en utbyggnad av arbetsmarknadspolitik, och vi har i en utförlig motion arbetat fram förslag till näringspolitiska åtgärder.

Före valet sammanfattade vi socialdemokrater vår syn på sysselsättningspolitiken på följande sätt: "För att på längre sikt trygga rätten till arbete måste samhället redan i dag utforma framtidens sysselsättningspolitik. En sådan politik kan inte bygga på en passiv väntan på vad det privata kapitalet skall företa sig. Samhället måste aktivt gå in och leda arbetet för att skapa nya arbetstillfällen."

Vi kommer längre fram i vår att utförligt få diskutera de förslag som vi har fört fram i våra motioner.

För sysselsättningen på både kort och lång sikt är den ekonomiska politik vi förordar en förutsättning. Vi måste ha en stark ekonomi för att samhället skall kunna sätta in massiva åtgärder när det behövs. Hade vi inte haft den här fullmakten och en stark ekonomi, så hade inte herr Ahlmark kunnat lägga fram sitt sysselsättningspaket. Det är en förutsättning att man har en stark ekonomi. Åtgärderna skall nämligen kunna vara riktade mot branscher, mot regioner och mot enskilda och grupper som berörs av svårigheterna. Endast genom en sysselsättningspolitik så utformad klarar vi målet Arbete åt alla.

Till sist vill jag i korthet beröra arbetsrätten och arbetsmiljön. Jag beklagar att regeringen försenat ett par viktiga reformer. Jag syftar bl. a. på arbetsmiljölagen. Denna reform var så väl förberedd vid regerings- skiftet att något dröjsmål inte hade behövt komma i fråga.

Vi har i en motion föreslagit de förbättringar i medbestämmandelagen som vi utfäste i valrörelsen. Bifaller riksdagen våra yrkanden och förslag

får medbestämmandelagen det utseende som vi socialdemokrater och löntagarnas organisationer var ense om.

Jag beklagar att regeringen inte klarat upp den oklarhet de borgerliga partierna orsakade vid behandlingen av förslaget förra året. De borgerliga hävdade att det rådde en motsättning mellan aktiebolagslagen och medbestämmandelagen. De ville inte att riksdagen skulle ställa sig bakom det uttalande regeringen gjorde utan begärde i stället att regeringen före årsskiftet skulle lägga fram ett nytt förslag. Det var de borgerliga som skapade oklarheten genom att driva sin vilja igenom. I det läge som uppstod var det givetvis min avsikt att se till att frågan klarades upp före årsskiftet.

Min efterträdare informerades omedelbart om vad han hade ställt till med och att det var erforderligt att klara upp saken snarast. Det är anmärkningsvärt att regeringen ännu inte lagt fram förslag till lösning. Den otålighet som LO och TCO gett till känna är fullt förståelig.

Jag menar, herr talman, att varje dröjsmål måste tolkas som ovilja från regeringens sida att medverka till ökat inflytande för de anställda.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ingemund Bengtsson i Varberg menade att vi hade hävdad i valrörelsen att det var en stimulans i sig att få en växling vid makten. Det är ett påstående som vi förvisso står fast vid. Jag tror att det har varit mycket välgörande med den regeringsväxling som vi fått uppleva här i Sverige efter den 19 september och iakttaga vilken kursändring som är på väg i den svenska politiken. Åtskilliga kan noteras befinna sig på den sida där man tycker att det har skett väsentliga förbättringar.

Låt mig bara ta det stora löntagarkollektivet i vanliga inkomstklasser, arbetande på heltid. Det är klart att de människorna finner en förbättrad skatteskala på den statliga sidan mycket positiv och att även de har en rimligare marginalskatt att möta under 1977 än om den gamla regeringen suttit kvar.

Om vi går över på företagssidan, som herr Bengtsson speciellt ville tala om, kan jag till att börja med säga att det i varje fall inte i mitt tidigare anförande fanns någonting av svartmålning av näringslivet. Tvärtom! Jag redovisade de många positiva faktorer som det svenska näringslivet har i tävlan med andra länders näringsliv. Men vi kan inte blunda för fakta, herr Bengtsson. Det finns, som jag sade här förut, ett par mycket besvärande omständigheter just nu, och kostnadsläget är en av de faktorer som gör att konkurrenskraften urholkats.

Men om vi tittar något på vad den nya regeringen har presterat för att förbättra näringslivets villkor kan jag väl få börja med att erinra om vad vi gjorde med fåmansbolagen: vi skapade större likställighet mellan kvinnor och män i de små företagen, vi ville att man inte skulle få ekonomiskt diskriminera kvinnans arbetsinsats. Men oppositionen vill nu överraskande nog återinföra de orimliga reglerna om sambeskattnings

av familjeföretagare.

Den nya regeringen vill gå vidare och förbättra egenföretagarnas villkor genom att befria dem från allmän arbetsgivaravgift på inkomster upp till 30 000. Det säger herr Bengtssons parti nej till och vill behålla 18 000 som gräns.

Differentieringen av arbetsgivaravgifterna, som vi talat om, är i dag tack vare den nya regeringen en realitet i det inre stödområdet – en åtgärd som herr Bengtssons parti vill upphäva för att införa en generell arbetsgivaravgift över hela Sverige.

Vidare kommer förslag om hur generationsväxlingarna skall klaras lättare. – Om tiden medgav det skulle jag kunna fortsätta den här katalogen för att visa hur fel herr Bengtsson hade i sitt anförande på den här punkten.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller att de borgerliga partiernas förespeglingar före valet – om det bara blev en ny regering så skulle det bli ett helt annat företagsekonomiskt klimat – var felaktiga. Jag hävdar att många av svårigheterna i dag inom svenskt näringsliv beror på den osäkerhet man känner efter den nya regeringens tillkomst. Jag hävdar bestämt att alla våra åtgärder för att till samhället dra in nya inkomster i form av skatter och pålagor på företagen har vidtagits för att stärka ekonomin och trygga sysselsättningen på lång sikt.

Herr Wirtén talade om en sänkning av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet. Vad det gäller är en sänkning på 2 %. Den är mycket marginell för företagen och har inte skapat ett enda nytt jobb. Men sammantaget kostar den omkring 125 miljoner. Vår metod är i stället riktade åtgärder. Vi vill sätta in stödåtgärderna precis där de behövs och inte breda ut dem över hela fältet.

Herr Wirtén skröt om alla de insatser man gjort för att trygga sysselsättningen och skapa jobb för ungdomarna och gjorde gällande att arbetsförmedlingen fått 240 nya tjänster enligt det förslag som arbetsmarknadsministern lagt fram. Det är fel. 100 av dessa tjänster tillsatte jag som arbetsmarknadsminister. Det enda man nu gör är att skaffa pengar för att betala löcerna till dem. Ökningen är alltså bara 140. Så var det med det.

Herr Wirtén nämnde inte med ett ord den viktiga omständigheten att regeringen kallt räknar med en sysselsättningsminskning. Vad är det för positiva åtgärder man tänker vidta för att skapa ny sysselsättning så att man kan lösa problemen för kvinnorna, jämlikhetsproblemen och de regionalpolitiska problemen? Det hade varit mycket bättre om herr Wirtén hade talat om det för oss. Nu är det ni som regerar, nu är det ni som har att tala om vilka åtgärder som skall till för att lösa problemen!

Nr 63

Onsdagen den
2 februari 1977

Allmänpolitisk
debatt

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det råder osäkerhet i det svenska näringslivet f. n. – och det kan jag väl hålla med herr Bengtsson om – beror det framför allt på den lågkonjunktur som hela industrivärlden skakas av. Att vi i Sverige klarat oss så länge som vi gjort skall vi naturligtvis vara tack-samma för, men i dag upplever man att den internationella lågkonjunktur-
turen drar sig in över de svenska gränserna. Det är ett faktum att den skapar osäkerhet – det vill jag inte bestrida – men den har alltså inget samband med den nya regeringens näringspolitik.

Det är bäst att arbeta med riktade åtgärder, sade herr Bengtsson. Ja, vad är detta att differentiera arbetsgivaravgiften om inte just att rikta åtgärderna så att de som bäst behöver en lättnad får den? Alla här i kammaren är väl ändå överens om att näringslivet i skogslänen och i det inre stödområdet har svårast att konkurrera inhemskt och med utländsk företagsamhet och att det därför är just den sektorn som behöver få en lättnad. Detta är ett exempel som slår just i den riktning som herr Bengtsson efterlyste.

Får jag sedan ta upp detta med de 240 tjänsterna inom arbetsmarknadsverket. Herr Bengtsson säger nu flott att "100 av dessa tjänster till-satte jag". Men resurserna kommer ju nu genom den nya regeringen, och jag föreställer mig att lönerna för dessa 100 tjänster inte är helt ointressanta. Nu blir den delen av arbetsmarknadsverkets förstärkning alltså verklighet.

Herr Bengtsson efterlyste folkpartiets ungdomsgaranti. Om man läser innantill i arbetsmarknadsminister Ahlmarks sysselsättningspaket finner man flera exempel på hur just ungdomarnas situation på arbetsmarknaden förstärks med nya praktikplatser och med stöd för arbetsmarknadsut-bildning, där det är en mycket kraftig höjning och där naturligtvis även ungdomar kommer i fråga. Man går vidare med att öppna vägar även för ungdom under 20 år att få beredskapsarbete och arbetsmarknads-utbildning. En lång rad åtgärder riktar sig just till ungdomen. Som jag sade i mitt inledningsanförande: Folkpartiets krav på en ungdomsgaranti förverkligas steg för steg, herr Bengtsson.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med glädje att herr Wirtén uttalar sitt er-kännande för arbetsmarknadspolitiken som har inneburit att vi klarat oss genom krisen bättre än något annat land. Jag menar nog att so-cialdemokraterna har all anledning att ta åt sig äran för det.

Sedan har man diskuterat de allvarliga strukturproblem vi har och gjort gällande att vi dolde dem för oppositionen före valet, att vi sopade dem under mattan och att de har kommit fram nu. Men dessa problem har vi ju haft länge, vi har länge brottats med dem. Vissa branscher har vi klarat, men andra återstår att klara. Nu är det den borgerliga re-geringen som har uppgiften att klara de problemen.

Beträffande de 240 arbetsförmedlarna förhåller det sig så att 100 av

dem redan är anställda. De anställdes för pengar som vi begärde förra året. Men om inte arbetsmarknadsministern får nya pengar måste naturligtvis dessa 100 avskedas. Så enkelt är det. Man har alltså pengar för att anställa 240, men 100 av dem är redan anställda. Då kan det ju inte bli en sådan ytterligare stimulans som man gör gällande.

Man behöver inte vara exeget för att klara ut att det är en väldig skillnad mellan att garantera arbete och att garantera erbjudande om arbete. Det är en reell nedtrappning av ambitionerna. En del av svårigheterna för ungdomarna består i bristen på alternativ till det linjedelade två- eller treåriga gymnasiet. Det finns ett stort utbud av korta yrkesinriktade kurser. Sådana måste det finnas. Biträdande utbildningsministern anser att det räcker med dem som finns. Vi har i vår partimotion krävt att man skall planera för 2 000, regeringen nöjer sig med 250.

Det var mycket beklagligt att regeringen sänkte statsbidraget till kommuner och landsting från 75 till 60 %. Kommunerna uppfattar det självfallet så att nu finns det inte samma motiv att ta krafttag. Eftersom de bara skulle få 60 % i statsbidrag har de planerat mycket färre jobb för ungdomar. Vi varnade regeringen för detta. Nu har regeringen återgått till 75 %. Det är bra, men det är beklagligt att tre fyra månader gick då man hade behövt planera men inte gjorde det på grund av att statsbidraget sänktes.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Wirtén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Ingen har kunnat undgå att lägga märke till att det svenska näringslivet och därmed den svenska ekonomin befinner sig i en allvarlig situation.

När jag lyssnade till herr Ingemund Bengtsson i Varberg stod det klart för mig att han levde kvar i något av en gammal värdering av situationen. Han har uppenbart glömt att det vi nu upplever inom svenskt näringsliv och svensk ekonomi är en följd av den bristande näringspolitiska beredskap som vi haft här i landet under de senaste åren. Ingen är överraskad av de strukturproblem som vi nu bevittnar. Det är bara det att strukturproblemen till följd av denna dåliga beredskap och den internationella utvecklingen nu har kommit klart och brutalt i dagen, i snabbare tempo än vad som eljest skulle ha varit normalt.

De svenska företagen har tappat marknadsandelar inom och utom landet, och vår bytesbalans har försämrats. Det är konsekvenser av denna utveckling. Genom en stor upplåning utifrån har vi dock med ökade insatser på den offentliga sektorn och stöd till industrins lageruppbyggnad hittills kunnat hålla arbetslösheten i schack, och det är värt att notera med tacksamhet, inte minst mot bakgrund av den situation på arbetsmarknaden som många länder i vårt grannskap kan konstatera.

Om den här politiken har vi i stort varit eniga, även om vi i dag

något efterklokt kan säga att lagerstödet sattes in för tidigt. Nu har emellertid verkningarna av lågkonjunkturen nått oss med full och i vissa avseenden förfärande kraft. Vi upplever det dagligen med varsel om permitteringar, driftsinskränkningar och företagsnedläggelser. Någon har sagt att industridepartementet har blivit ett akutintag för sjuka företag, dit patienterna kommer åtföljda av de närmast sörjande – vilka de nu är – och ber om en Döbelnsmedicin. Den gamla regeringen gav dem ibland ett antal miljoner med sig hem och invaggade samtidigt både sig själv, företagen och andra i uppfattningen att krisen var övervunnen. Jag har full förståelse för att särskilt tillfälligt statligt stöd måste användas – ibland förutsättningslöst – men industrikriser av den omfattning vi upplever i dag kräver i första hand mer grundläggande insatser från statens sida.

Vad som i dag förvärrar situationen för vår del är att vi samtidigt med konjunkturnedgången brottas med strukturproblem i flera viktiga branscher. Det betyder i klartext att somliga branscher i det här landet måste rationaliseras, och det ganska snabbt. Det är åtskilliga svenska företag som i dag står inför hotet om betalningsinställelse och likvidation. Det gäller inte bara små och medelstora företag i traditionella problembranscher utan också stora, välrenommerade företag inom de svenska basindustrierna.

Genomgripande rationaliseringsåtgärder kommer därför att bli nödvändiga. Vi har haft det bra förspänt i vårt land och kanske glömt hur ett läge som detta ställer speciella krav på insatser. Under nästan hela efterkrigstiden fram till mitten av 1960-talet kunde strukturrationaliseringen inom industrin äga rum på marknadens villkor, om jag så får säga, dvs. anpassningen skedde så smidigt att det i stort sett fanns överensstämmelse mellan vad vi producerade och vad vi kunde sälja.

Den allt friare världshandeln och den solidariska lönepolitiken ställde krav på en snabbare strukturrationalisering. Det tog den då sittande regeringen inte alltid konsekvenserna av. Åtskilliga framför allt mindre företag slogs ut. Detta ansågs av många rent av som en riktig och lovvärd utveckling. För att underlätta strukturförändringarna infördes den aktiva arbetsmarknadspolitik – ibland karakteriserad som den rörliga arbetsmarknadspolitik. Den stora folkomflyttningen inleddes och stöddes med statliga insatser.

Om denna utveckling har åtskilligt sagts under årens lopp, inte minst från centerpartiets sida. Det blir säkert anledning att återkomma till de sociala effekterna i annat sammanhang.

Den socialdemokratiska valanalytikern Jan Lindhagen pekar på bl. a. strukturomvandlingens politiska effekter i tidskriften Tiden i en mycket intressant analys, som borde vara tänkvärd även som bakgrund för vad som händer inom näringspolitiken.

Under 1960-talet kom gradvis tecken på att skilda branscher krävde särskilda statliga åtgärder. Varvsindustrins särpräglade finansieringsförhållanden gjorde att staten gick in med stöd. Fartygsгарantisystemet in-

fördes år 1963.

Teknoindustrin utsattes från början av 1960-talet för en hårdhänt strukturomvandling. En ny tekoutredning tillsattes, en i raden av flera sedan 1940-talet. Under de senaste åren har andra branscher krävt statsin-gripanden, delvis till följd av problem specifika för branschen, t. ex. skogs-industrins råvaruförsörjning, delvis till följd av teknisk utveckling och marknadernas förändring.

Som en följd av ogynnsam kostnadsutveckling under de två senaste åren har situationen nu blivit akut på sina håll. Den fråga man möter är vad statsmakterna då kan göra. Det första och grundläggande är att vi måste få kontroll över kostnadsutvecklingen här i landet. Det är det absolut avgörande för att återställa expansionskraften i näringslivet. Sve-riges kostnadsläge måste komma i balans med omvärldens. Det är en långsiktig målsättning, som kan uppnås genom en väl avvägd ekonomisk politik och balanserade avtalsupp-görelser.

Likviditetssituationen inom industrin måste också förbättras. Det är en målsättning på kort sikt.

Härutöver kan samhället gå in med stöd till särskilt utsatta branscher för att höja effektiviteten och därmed den långsiktiga konkurrenskraften.

Här arbetar nu flera grupper inom industridepartementet med olika problembanscher, och deras analyser och förslag kommer att föreligga inom den närmaste tiden.

Arbetsmarknadspolitiska insatser krävs för att stärka uthålligheten i företagen och förhindra permitteringar. På det området har arbetsmark-nadsministern nyligen presenterat förslag till långtgående – som vi redan har kunnat konstatera – verkningsfulla insatser.

En stor del av de nuvarande problemen i näringslivet är alltså struk-turproblem, och inom regeringen arbetar vi f. n. med ett åtgärdsprogram för statens medverkan i de strukturförändringar som är och kan bli nöd-vändiga.

Oppositionen har föreslagit inrättandet av en särskild strukturfond sam-tidigt som man vill lägga ytterligare pålagor på näringslivet. Oppositionens budgetförslag präglas i övrigt av räddhåga att tänka om och en rent kon-servativ rädsla för att stimulera ekonomin, något som rimmar dåligt med de socialdemokratiska traditionerna och viljan att slå vakt om syssel-sättningen i första hand.

Det står i dag fullt klart att den föreslagna strukturfonden inte är till-räcklig. Det kommer att krävas insatser av en helt annan storlek för att vi någorlunda skall komma till rätta med strukturproblemen i svenskt näringsliv, och insatserna brådskar. Det krävs helt enkelt ett program för överlevande för hela branscher och åtskilliga även stora svenska fö-retag. Jag vill kortfattat skissera hur jag anser att ett sådant program skulle kunna läggas upp.

För det första måste företagen kunna få tillgång till kapitaltillskott, som gör det möjligt att hålla kvar de anställda i företagen i väntan på att marknadssituationen skall förbättras. Det får ses som ett långsiktigt

komplement till de insatser som kommer att ske inom ramen för det arbetsmarknadspolitiska programmet.

För det andra måste problembanscher kunna bli föremål för särskilda insatser som underlättar strukturförändringar, allt enligt de rekommendationer och förslag som kan komma från de arbetsgrupper vilka i dag ser över resp. branscher.

För det tredje måste de företag som i dag inte har problem ges förutsättningar att gå bra även i fortsättningen. Det kan förefalla vara en självklarhet men är uppenbarligen vad man har missat i ett tidigare skede med den brist på näringspolitisk inriktning och aktiv näringspolitik som då präglade handlandet. I arbetet med att klara upp svårigheterna för vissa företag får vi inte glömma dem som kämpar vidare i det tysta. Det heter visserligen att hälsan tiger still, men då får vi också se till att de företag som i dag inte möter oss från tidningarnas löpsedlar och förstasidor får fortsätta att fungera såsom friska utvecklingsdugliga företag, som kan garantera sina anställda sysselsättning.

En del av våra problem beror på att vissa av de svenska råvaruföretagen med dagens teknik inte är lika konkurrenskraftiga som tidigare. Det är därför angeläget att vi fortsättningsvis satsar på att vidareförädla våra råvaror så långt det är möjligt inom landets gränser.

En av branscherna med påtagliga problem är stålindustrin. Här är en strukturrationalisering nödvändig, som innebär ökad specialisering och samverkan i marknadsföringen. Det är helt nödvändigt att staten medverkar i denna omvandling och anpassning inom stålindustrin, men innan jag framlägger förslag för riksdagen avvaktar jag de utredningar som pågår på området.

När vi talar om stålindustrin och dess struktur kan vi inte komma förbi Stålverk 80, denna jättesatsning som har slutat i ett präktigt fiasko. Vi lyckades få stopp på miljardrullningen, och vi hade facket med oss på att inrikta de resurser som vi hade till förfogande på att i första hand rädda NJA. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är att nu ge NJA, dess ledning och anställda, arbetsro i det viktiga rekonstrueringsarbete som där pågår och som måste ta sikte på att av NJA skapa ett slagkraftigt framtidsdugligt stålföretag.

Det råder inget tvivel om att förutsättningarna finns. Då måste man emellertid ha kurage att släppa de visioner som man av mer eller mindre partipolitiska skäl har slängt fram. Då måste man också ha klart för sig att det här är fråga om ett långsiktigt utvecklingsförlopp och att Stålverk 80 måste skjutas på en framtid när marknaden ser annorlunda ut. Den tidigare industriministern Rune Johansson förklarade ju den 20 oktober att han i min position skulle ha reagerat på samma sätt på den propå som gjordes från en enig NJA-styrelse om att skjuta Stålverk 80-projektet på framtiden.

Nu ser vi i reportage från demonstrationer och möter också uttalanden om att den tidigare arbetsmarknadsministern Ingemund Bengtsson har förklarat att Stålverk 80 skall byggas och sättas i gång omedelbart, om

socialdemokraterna händelsevis vinner valet 1979. Stålverk 80 är i den näringspolitiska debatten ett intressant projekt även så till vida att det är ett uttryck för mycket av den vilja och den viljeinriktning som präglar partiernas näringspolitiska syn. Jag vill därför fråga herr Ingemund Bengtsson i Varberg – liksom naturligtvis också herr Johansson i Ljungby: Vilken linje är det som är oppositionens? Det vore välgörande för debatten om man klarade ut begreppen i det fallet och talade om var oppositionen egentligen står.

Om man väljer att starta utbyggnaden 1979, vad händer då med strukturen inom stålindustrin? Och vad händer med de anställda i de företag som i dag har problem med avsättningen och om vilka vi vet att problemen inte blir övervunna under detta årtionde? Vad händer med de resurser som behövs för att hjälpa andra branscher i svårigheter? Och hur skall man förklara detta i de mellansvenska järn- och stålindustribygderna? Blir det över huvud taget några pengar över för statliga insatser om man väljer att utan noggrann planering och prövning satsa miljard efter miljard på ett enda jätteprojekt?

Jag upprepar att vi alla har ett ansvar att erbjuda NJA, dess arbetare, tjänstemän och ledning arbetsro med det tunga jobbet att rekonstruera detta företag. Låt oss samlas kring den uppgiften!

Hur rimmar f. ö. dessa visioner med socialdemokratiska krav och talet om samhällsekonomiskt ansvar samt kraven på återhållsamhet, som socialdemokratin nu försöker göra till sitt kännetecken när man har hamnat i opposition? Det är ganska klart att i en tid av strukturförändringar kommer regionalpolitiken att ha en nyckelroll.

Lokaliseringsstödet utformning utreds f. n. av sysselsättningsutredningen. Bl. a. behandlas indelningen av landet i stödområden. I avvaktan på utredningens förslag bör försöksvis möjligheten ökas för länsstyrelserna att ta initiativ till att lokaliseringssöd skall lämnas på orter utanför stödområdet med särskilt svårlösta sysselsättningsproblem. Det bör därför vara möjligt att pröva en ordning som innebär att regeringen efter framställning från länsstyrelse kan förordna att kommun utanför stödområdet för viss tid, dock högst ett år, skall ingå i den s. k. grå zonen. En sådan ordning bör underlätta länsstyrelsernas strävanden att påverka lokaliseringen av industriinvesteringar inom länen. Men jag vill poängtera att vi kommer att tillämpa denna ordning mycket restriktivt. Endast kommuner med betydande sysselsättningsproblem bör komma i fråga.

I samband med bedömningen av den regionalpolitiska satsningen har herr Ingemund Bengtsson i Varberg tagit upp frågan om centerns målsättning om 400 000 nya jobb på 1980-talet. Jag vill då erinra herr Ingemund Bengtsson i Varberg om att den tidigare arbetsmarknadsministern i sina direktiv till sysselsättningsutredningen utgick från att om man vill skaffa arbete åt alla – vilket är en målsättning som har haft bred politisk förankring – så måste man också vara beredd att ha en regionalpolitisk aspekt på frågan och sträva mot en utjämning i sysselsättningsgrad.

Det här innebär ju i klartext, herr Ingemund Bengtsson, att om man omsätter valspråket "arbete åt alla" i en regionalpolitiskt gångbar term, måste målet vara 400 000 nya jobb. Jag vill fråga herr Bengtsson, om han tar avstånd från de direktiv till sysselsättningsutredningen som tidigare lämnats, och om han tar avstånd från målet "arbete åt alla".

Jag vill i detta sammanhang också peka på en annan detalj, nämligen att det var en enig arbetsmarknadsstyrelse som beträffande statsbidraget till kommunerna för sysselsättning av ungdom bedömde behovet vara sådant att man kunde stanna vid 60 %. Jag tror inte, herr Bengtsson, att någon kommun har upphört med sin planering bara av den anledningen. Nu är det ju – som herr Bengtsson också noterade – så, att regeringen beslutat återföra statsbidraget till 75-procentsnivån.

Jag tycker att man, när man bedömer vad som händer omkring oss, har anledning att sträva efter en realistisk syn, att se sanningen i vitögat. Vi har allvarliga problem just nu, vårt näringsliv står inför svåra påfrestningar, men jag är för min del i grunden optimistisk med tanke på framtiden. Det finns så klara indikationer på att vi får en konjunkturuppgång under årets senare del. Vi möter den uppgången med en produktionsapparat med hög teknisk standard, som vi nu också hoppas kunna hålla intakt med arbetsmarknadspolitiska insatser. Vi har kunniga arbetare, tjänstemän och företagare, och vi har en fackföreningsrörelse som med blicken öppen för realiteter är beredd att medverka vid nödvändiga strukturförändringar, och jag tror att medbestämmandelagen bör kunna bli ett positivt element i detta sammanhang med delat ansvar för att stärka näringsliv och sysselsättning.

Regeringen å sin sida är fast besluten att ta ansvar för att strukturförändringarna genomförs med så små olägenheter som möjligt för de anställda men med målet att ändå stärka näringslivet för den framtid som kommer att ställa stora fordringar på att våra produktionsresurser hålls intakta.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr industriminister, jag har inte alls frångått det mål som är socialdemokratins, nämligen "arbete åt alla". Allt – vårt budgetförslag, vår näringspolitiska motion – syftar till "arbete åt alla". Men det befriar inte herr Åsling från den fråga jag har ställt: När och hur skall centerpartiet åstadkomma sina 400 000 jobb? För centerpartiet var det en valfråga. Varje gång vi diskuterade saken sade man från centerpartiets sida: Rösta på oss så skall vi klara 400 000 jobb. Kurage var vad som behövdes.

Vi konstaterar alltså att herr Åsling stillatigande nöjer sig med en minskning av industrissysselsättningen med 30 000 under år 1977. Jag vill fästa uppmärksamheten på att herr Åsling i sysselsättningsutredningen grälade om mina direktiv och ansåg att jag var litet för pessimistisk då det gällde industrissysselsättningen framöver. Då är det väldigt förvånansvärt att varken hos arbetsmarknadsministern eller ekonomimi-

nistern eller industriministern finns någonting som visar på hur man skall åstadkomma de här 400 000 jobben. Tiden brådskar. 1977 blir det nästan en minskning. I varje fall fattas det 395 000 jobb, och nu är det regeringen som skall tala om hur de skall komma till. Vi har talat om i våra motioner hur vi har tänkt att det hela skall ske.

När det gäller statsbidraget till kommunerna kom herr Åsling med en felaktig uppgift. Arbetsmarknadsstyrelsen nöjde sig inte alls med en sänkning från 75 till 60 % för ungdomsarbetslösheten. Nej, herr Åsling, arbetsmarknadsstyrelsen föreslog regeringen att statsbidrag skulle utgå med 60 % till *alla* beredskapsarbeten, oberoende av om de var för ungdomar eller andra. Under sådana omständigheter hade kommunerna tjänat på ändringen, men regeringen minskade bidraget till arbeten för ungdom till 60 % och lät i övrigt allt vara vid det gamla. Så var det med den stimulansen till kommunerna att bekämpa ungdomsarbetslösheten!

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det var ju intressant att höra herr Ingemund Bengtsson i Varberg försäkra att socialdemokratiska partiet står kvar vid målet arbete åt alla. Då förstår jag inte varför han inte kan acceptera också centerns målsättning om 400 000 nya jobb på 1980-talet.

Det var en valfråga, sade herr Bengtsson. Det är riktigt. Arbete åt alla, med den regionalpolitiska inriktning som vi har givit det kravet och som herr Bengtsson inte bortser från är en realitet, är en målsättning som gäller i oförminskad omfattning. Det är sant att detta år kommer sannolikt att medföra en minskning av industrisysselsättningen, som är att beklaga men som ju inte kan förlama oss i våra ansträngningar vare sig att slå vakt om sysselsättningen och förbättra siffrorna för den eller att fullfölja den regionalpolitiska målsättningen om regional balans.

Men socialdemokraternas ständiga ifrågasättande av detta med regional balans är ett oroande inslag. Det har också blivit materialiserat i oppositionens budgetalternativ i och med att man där slår litet speciellt hårt i sina avgiftsbelastningar på just bygder med undersysselsättning vilka borde få del av speciella insatser. Jag tycker att det är oroande att oppositionen nu befinner sig på flykt bort från den övergripande målsättningen om regional balans.

Sedan bör herr Bengtsson komma ihåg att vi har att räkna med en ganska väsentlig expansion av sysselsättningen inom den offentliga sektorn detta år. 35 000 nya arbetstillfällen är riktmärket, och jag tror att den målsättningen kommer att infrias. Det tycker jag tyder på att regeringen har en bestämd vilja att slå vakt om sysselsättningen.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, jag har ingenting emot att det skapas 400 000 nya jobb fram till 1980. Tvärtom – jag är inte motståndare till det, herr Åsling. Jag har bara frågat: Hur skall det ske, när vi nu 1977, det första året, accepterar en nedgång av industrisysselsättningen med 30 000 à 40 000

arbetstillfällen? Samtidigt ökar den offentliga sektorn med 35 000. Nettot blir alltså högst 5 000 fler sysselsatta. Och så länge ni inte talar om, hur den aktiva sysselsättningspolitiken skall se ut, klarar ni ju inte den regionala balansen.

Ni säger i finansplanen att ni räknar med att kvinnorna inte skall gå ut på arbetsmarknaden i samma utsträckning som förut och att allt fler skall pensionera sig. Då har ni löst ett problem, men samtidigt har ni skapat ett större problem, nämligen gjort det omöjligt att föra en politik för jämlikhet mellan kvinnor och män.

Ni har rakt inga möjligheter att bedriva någon regionalpolitik, om det inte blir några nya sysselsättningstillfällen. Därför kvarstår helt enkelt min fråga, hur ni tänker klara de 400 000 nya jobb som också jag mycket gärna vill att vi skall få. Är det på samma sätt här som beträffande kärnkraften, där herr af Ugglas tidigare i dag menade att det är demokrati att kompromissa när man kommer i regeringsställning? Har ni alltså kompromissat med de andra partierna i denna fråga, så att er målsättning inte står kvar, eftersom det fattas så förfärligt många jobb fram till 1980-talets början?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill hänvisa herr Ingemund Bengtsson i Varberg till den omprövning av regionalpolitiken som är på gång. Det är ju det instrument som skall användas för att åstadkomma utjämning i sysselsättningsfrekvens och som skall åstadkomma regional balans i sysselsättningen. Herr Bengtsson kan inte vara omedveten om det beslut som riksdagen fattade i slutet av föregående år och inte heller om de nya direktiv som länsstyrelserna nu får i samband med utvärderingen av Länsplanering 1974.

Samtidigt gäller det nu – och det kommer vi att dokumentera i klartext – att i de branschspecifika och de generella industripolitiska program som framläggs också ha med de regionalpolitiska aspekterna. Jag kan försäkra herr Bengtsson att vi inte kommer att glömma den övergripande målsättning som socialdemokratin i varje fall tidigare har skrivit under på men tydligen nu är på väg bort från, nämligen den om regional balans.

Vidare, herr Bengtsson, måste jag faktiskt be om ett besked beträffande Stålverk 80. Vad är den officiella linjen inom oppositionen när det gäller Stålverk 80? Är det den som man framför i demonstrationerna i Luleå eller den som man ger uttryck för vid rådslagen i Stockholm?

Herr JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Det var ett stillsamt anförande som herr Åsling höll, och det är i och för sig inget fel i det. Jag sitter och funderar på hur människorna i Olofström och de 135 personer nere i Edsbruk i Småland som har fått besked om att deras företag skall läggas ned, liksom de 5 000–7 000 textilarbetare i Örebro som är varslade om uppsägning, uppfattar detta inlägg. Var det någon som uppfattade anförandet så att den

slöja som döljer framtiden och vad vi har att vänta oss nu plötsligt revs bort? Nej, knappast.

Herr Åsling gick i och för sig in på en kritik av den tidigare regeringens näringspolitik och förmenade att den hade en bristande beredskap. Herr Åsling sade vidare att den gamla regeringen anslog några miljoner i lugnande syfte.

Herr Åsling! Det måste väl ändå finnas någon korrespondens mellan vad olika företrädare för regeringen säger. När jag hörde på statsminister Fälldin sade han, att vi inte hade någon arbetslöshet. Vi hade i december månad en arbetslöshet som var ungefär densamma som för ett år sedan, t. o. m. något lägre. Läget är alltså inte så besvärande som många gör gällande. Om nu det uttalande som statsministern gjorde stämmer, herr Åsling – och det gör det ju statistiskt, som var och en kan kontrollera – hade vi självfallet ändå en rad problem, och vi fick gå in med tillfälliga stödåtgärder för att försöka hjälpa företagen. Vi fick öka utbildning och beredskap genom arbetsmarknadspolitiken, vilket skedde. Men samtidigt sade vi att vi har strukturproblem av betydande omfattning som vi måste ta itu med. Det var ingen upptäckt vi gjorde i går eller för en månad sedan.

Det branschråd som arbetar och som herr Åsling nu har möjligheter att delta i genom sammanträden och lägga upp det fortsatta utredningsarbetet för, tillkom ju för flera år sedan därför att vi hade strukturproblemen klara för oss. Vi hade tekobranschens bekymmer, där åtskilliga utredningar har gjorts, vi hade glasindustrins problem – där har många utredningar gjorts – där vi uppdrog åt industriverket att i samverkan med parterna komma med en ytterligare utredning och komma med förslag om mera konkreta åtgärder. Jag är tillfreds med att den nye industriministern på grundval av de utredningarna, den remissen och den överarbetningen i departementet nu har lagt ett förslag. Det är inte tillräckligt, herr Åsling, men det var ju det grundmaterial som ni ändå hade till förfogande i departementet. Jag skulle vilja fråga: Vilket material har medarbetarna i departementet för att arbeta fram en proposition för att klara tekobranschens problem? Är det inte det studiematerial som vi hade till förfogande i departementet som ligger som underlag för de förslag som kommer? När herr Åsling aviserar – det hälsar vi med tillfredsställelse – förslag om åtgärder för att klara såväl handelsstålindustrins problem som specialstålindustrins problem är det på basis, antar jag, av det material som de utredningar som initierades via branschrådet kommer fram till.

Vi känner oss nöjda med att herr Åsling säger till skogsindustrins företrädare att ett skogspolitiskt program skall läggas fram och att det utarbetas i ett branschråd som också finns i industridepartementet.

Nå, herr Åsling, vad är det vi måste göra? Vi måste gå till analyser och grundliga studier av bransch efter bransch för att försöka få en uppfattning om vad det är som pågår och hur vi skall möta problemen med långsiktiga åtgärder samtidigt som vi måste arbeta med kortsiktiga åt-

gärder som ligger i beredskapspolitiken och den modell vi har haft under 1960- och 1970-talen, och där herr Ingemund Bengtsson sade att vi med tillfredsställelse hälsar det förslag som man nu har lagt fram om arbetsmarknadspolitiken, men som följer den uppläggnings som vi tidigare har introducerat.

Vi har alltså långsiktiga strukturproblem. Det nya i det anförande som herr Åsling nu höll var att han sade att ingen är överraskad av strukturproblemen. Vi sökte ju i regeringsdeklarationen efter någonting om struktur- och industriproblemen, men vi fann ingenting. Det måste väl ändå vara på det sättet att ni hade klart för er att här finns stora problem som ni måste ta itu med. Det var nu er uppgift att greppa tag om detta. Då kommer naturligtvis frågan: Med vilka medel? Ja, ni har hållit oss i ovisshet länge. Ni har från olika regeringsledamöters sida sagt till uppvakande delegationer från företag, fackliga organisationer och kommuner att det i första hand är företagens egen sak att klara de här problemen. Det beskedet har man fått i Kopparbergs län om Vikmanshyttan, från Grängesbergsbolaget beträffande Oxelösund och i en rad andra fall. Och det som är självklart är att företagen har ett utomordentligt stort ansvar. Men om företagens fysiska möjligheter att klara problemen inte finns, vad händer då? Jag utgår från att samhället då måste ta sitt ansvar. Samhället måste gå in och medverka till att de nödvändiga åtgärderna vidtas, såväl kortsiktigt som långsiktigt.

Här kommer jag då exempelvis till frågan om Grängesbergsbolaget, där man både från företagsledningens och de anställdas sida och från Oxelösunds kommuns och andra kommuners sida uppvakat industriministern. Det första jag läste om detta var ett uttalande den 2 december av herr industriministern, där han säger: "Vi tar ställning till branschens framtid när handelsstålsutredningen ligger på bordet i mars månad. I början av 1978 bör det föreligga en handlingsplan för stålindustrin. Vi får nog räkna med samhällseliga insatser i en eller annan form i det handlingsprogrammet. Men typen inbrott i ett enstaka företag avvisar jag bestämt. Skall det till stödåtgärder, måste det ske i ett större sammanhang."

Men om nu problemen är så stora att inte de här företagen klarar sig, utan måste varsla tusentals människor om uppsägning, skall vi då fortfarande avvakta de utredningar som pågår och de beredningar som skall genomföras, eller skall vi gå in i mera konkreta åtgärder för att söka klara de här problemen?

Nu hör det till saken att man då det gäller Gränges – om jag får uppehålla mig vid det företaget ännu något ögonblick – från Grängesbergsbolagets sida har varit utomordentligt aktiv och talat om att man gärna ser ett samarbete med staten. Man har vid åtskilliga tillfällen sagt detta till den tidigare regeringen och man har upprepat det till den nya regeringen. Gränges ledning, sade Grängeschefen i en intervju häromdagen, är fortfarande angelägen om att få till stånd ett samarbete med staten på handelsstålssidan. Vi har en oförändrad inställning till frågan

om samarbete med staten, och jag är helt övertygad om att det kommer förr eller senare, sade han.

Här har naturligtvis företagsledningen i Grängesbergsholaget bedömt det så att man inte själv klarar upp de här problemen, utan man söker samverkan. Det finns anledning att uppmärksamma det som står i dagens tidningar, att Grängesledningen under hand har angett att om staten inte är beredd till en samverkan här måste man söka sig en annan partner, eventuellt ett utländskt företag. Detta är för mig ingenting nytt – det samma sade man för två år sedan – men vi initierade diskussioner om en samverkan där staten ingick.

Nu vill jag ställa frågan till herr Åsling: Om detta är Grängesledningens uppfattning, grundad på de omständigheter som företaget arbetar under, kommer då herr Åsling att fortfarande sätta upp kalla handen och säga: Ni får klara era problem själva! Eller måste inte vi ta ansvaret från samhällets sida mot företaget – självfallet då också av hänsyn till sysselsättningen för åtskilliga tusen människor och av hänsyn till de kommuner i vilka dessa människor arbetar?

Detta är en allvarlig fråga. Den är allvarlig därför att det inte bara är inom järn- och stålhanteringen som vi har sådana problem. Jag skulle tro att då det gäller de delar av den svenska dataindustrin som vi har kvar är frågeställningen för exempelvis Datasaab ungefär densamma. Vi initierade överläggningar mellan representanter för staten och Datasaab och blev efter en offentlig utredning överens om en samordning av företaget Stansaab, där staten äger hälften, och Datasaab. När vi hade kommit så långt var vi överens om att de stora datorerna kunde skiljas ut och att vi skulle söka bygga upp en konkurrenskraftig industri på området mindre och medelstora datorer. Dessa överläggningar hade kommit mycket långt. Jag är medveten om att om Datasaab inte kommer någonstans i förhandlingarna med staten så har företaget intresse av att gå längre i sin samverkan med utländska företag, inte bara då det gäller de stora datorerna utan också då det gäller en produktionsgren där vi tror att svensk industri har förutsättningar att konkurrera, nämligen de mindre och medelstora datorerna.

Jag skulle kunna nämna flera exempel, men jag skall nöja mig med dessa. De är nämligen konkreta och påtagliga, och de är ytterst angelägna. Vi har inte heller så lång tid på oss för att diskutera detta och finna lösningar på hur vi skall kunna bevara en del av den svenska industrin intakt och samtidigt försöka göra den konkurrenskraftig genom samordning.

Jag uppmärksammade att herr Åsling när det gäller handelsstålssidan sade att en samordning är nödvändig och att staten här måste medverka. Om detta är en ny signal, om detta är ett tecken på att de senaste månadernas erfarenhet har fått herr Åsling att inse att det är detta vi måste göra, då känner jag mig väsentligt lugnare. Herr Åsling kommer att få vårt stöd för en sådan politik. Men var då inte så ängslig för att det i den närmaste omgivningen sitter företrädare för det moderata partiet,

som av ideologiska skäl har en annan uppfattning om vad samhället skall göra och inte göra! Gör det som är nödvändigt för att vi skall klara svensk industri och dess konkurrenskraft!

Tro inte heller, herr Åsling, att det när det gäller handelsstålssidan bara är lönekostnaderna som påverkar konkurrensen! Man kan exempelvis studera den japanska stålindustrin. Om vi gör en jämförelse mellan en svensk och en japansk ämnesindustri visar det sig att ett japanskt företag som producerar 16 miljoner ton sysselsätter 27 000 personer. I Sverige har vi tre företag som producerar en fjärdedel av detta, dvs. 4 miljoner ton. Ett sådant företag sysselsätter 19 000 personer. Av detta framgår klart och tydligt att den japanska ämnesindustrin har en effektivitet och en teknisk utrustning som är väsentligt längre kommen än den vi har i Sverige. Därför har man där en annan konkurrenskraft.

Jag skall återkomma till frågan om Stålverk 80 i mitt nästa anförande.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tar fasta på herr Johanssons i Ljungby löfte att komma tillbaka till frågan om Stålverk 80. Det är en angelägen principiell fråga hur man skall se på näringspolitiken såsom den är manifesterad i det företaget. Det är angeläget att oppositionen här klarlägger sin linje. Man har ju intagit de mest skiftande ståndpunkter under den senaste tiden.

Herr Johansson i Ljungby ställer den retoriska frågan: Hur uppfattar de anställda i permitteringshotade företag situationen? Naturligtvis döljer sig många mänskliga tragedier bakom en strukturstress av den här karaktären. Vi måste alla vara medvetna om att vi måste utnyttja allt vad samhället har av resurser för att klara sysselsättningen och för att undvika sådana egentligen djupt förnedrande problem som arbetslöshet medför.

Men jag tror inte att man skall plocka ut enstaka företag på det sätt som herr Johansson gör. Herr Johansson föll väl lätt in i det handlingsmönstret. Inom cellulosa-branschen t. ex. är ett företag visserligen nedläggningshotat men inte nedlagt. Låt oss samlas kring uppgiften att även söka rekonstruera företag som har stora akuta problem! Vi är djupt involverade i detta och i andra fall i industridepartementet i dag. Låt oss göra det yttersta för att lösa problemen utan att sprida pessimism – för att inte säga panik.

Branschråden i industridepartementet är en utmärkt innovation, herr Johansson, som jag gärna vill ge mina företrädare en eloge för. Vi har funnit dem så bra att vi nu aktiverar branschråden, eftersom samråd mellan branscherna och facket kring branschernas problem har visat sig vara konstruktivt. Och vi går ett steg längre. Det näringspolitiska råd som har funnits i industridepartementet men som av någon anledning varit förpuppat ett par år skall vi nu återuppväcka till nytt liv, och vi skall försöka få till stånd ett konstruktivt samråd också när det gäller den näringspolitik som vi skall möta framtiden med.

Jag tror att herr Johansson något överskattar det studiematerial som fanns på hyllorna i industridepartementet den 8 oktober när vi trädde

in genom porten. Jag vill påpeka att det har hänt mycket inom teko-branschen sedan den gamla regeringen lämnade sina positioner. De värderingar av tekoindustrins situation som man då gjorde gäller inte i dag. Det är kanske förklaringen till att de alternativ som socialdemokraterna nu lanserar är tilltagna på ett sätt som vittnar om att man inte riktigt har situationen klar för sig. Man har t. ex. i alternativet när det gäller internutbildningsstödet en långt sämre och tafattare satsning än vad som stunden kräver och som arbetsmarknadsministern också har tagit hänsyn till. Det är samma sak med den strukturfond man föreslår. Det är egentligen en krusning på ytan, om man ser det som en manifestation av en medveten vilja när det gäller den näringspolitiska satsningen.

I fråga om specialstålet är det likadant. Det studiematerial vi tog i arv var inte mycket i och för sig att använda. Vi var tvungna att i samråd med facket göra en specialstudie, som herr Johanssons tidigare statssekreterare har haft i särskilt uppdrag att göra. Det är en kartläggning, en utredning, som initierats av mig och som nu visat sig i ett klart resultat. Det kan också vara ett handlingsmönster när vi tar itu med den branschens problem.

Jag har ofta blivit citerad när det gäller min uppfattning att man måste ha en klar och distinkt gränsdragning mellan företag och samhälle i fråga om ansvaret för sysselsättningen. Det är en övertygelse som grundas på min uppfattning att Åmanlagarna är ett väsentligt bidrag till denna ansvarsuppdelning mellan företag och samhälle.

Herr Johansson i Ljungby säger att om inte företagen klarar sitt, måste samhället ta vid. Ja, naturligtvis, vi är ju helt överens om detta – det är en självklarhet. Det har ju över huvud taget, om man ser till Sveriges nyare politiska historia, präglat centerpartiets och socialdemokratins syn på dessa saker – det aktiva samhället som måste ta vid när inte de enskilda företagen orkar med längre. Det är det jag har framhållit, och det är den ansvarsfördelningen som måste betonas i ett skede då det kan vara enkelt för företagen att ropa på staten när problemen möter. Så enkelt är det nämligen inte.

Herr Johansson i Ljungby talar också om att jag har varit avvisande mot enstaka företag, t. ex. Gränges. Jag har där sagt att man inte löser den nuvarande situationen med inbrott i enstaka företag. Vi har att lägga en bas för företagets aktiviteter. Vi har att förbättra miljön för företagen, så att de kan svara mot de anspråk vi ställer på dem. Det är samma filosofi som har präglat mitt agerande i fallet Gränges. Jag har inte vägrat att delta i överläggningar med Gränges, med de anställda eller med de berörda kommunerna, men jag har klart deklarerat att vi från regeringens sida har för avsikt att med generella åtgärder försöka lösa problemen, eftersom de finns inte bara i ett företag utan i en rad företag. Det arbetsmarknadspolitiska program som aviserats har ju redan av företagen omvittnats vara en väsentlig hjälp och väsentligt lättat trycket.

När vi sedan går in på de branschspecifika åtgärderna är det dags att också ta upp resonemanget med de skilda företagen. Den tidpunkten

närmar sig raskt. Bl. a. mot bakgrund av fackföreningsrörelsens bestämda krav skall man nu när man gör strukturinsatser i näringslivet ha ett totalperspektiv och inte hänge sig åt punktvisa insatser utan planmässigt sammanhang. Vad vi hela tiden har arbetat för är att just åstadkomma en totalbild av situationen i olika branscher för att därmed också verksamt och konstruktivt kunna bidra till den strukturutveckling som är ofrånkomlig.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Åsling i sitt anförande räknade upp några punkter som han kallade mera programmatiska var det ju inte mycket nytt, bortsett från en punkt som jag fann utomordentligt värdefull, nämligen att vi måste satsa på vidareförädling av råvaror.

Vad är det för råvaror vi har i vårt land? Det är skogen och malmen. Därför tändes självfallet en liten förhoppning hos mig att herr Åsling kommit till insikt om, vilket vi har gjort, att det är nödvändigt att vi bygger ut vidareförädling av vår järnmalm. Det är det som ligger i vårt förslag om Stålverk 80.

Nu frågar herr Åsling: Är det någonting nytt nu från socialdemokratins sida? Vad har ni egentligen för uppfattning, och vad har ni för politik i den här frågan?

Ja, herr Åsling, i höstas sökte jag klargöra i remissdebatten och i diskussioner med industriministern hur vi såg på det här. Jag skall upprepa vad jag då sade, för jag tror att det är väldigt viktigt. Jag ville till Stålverk 80-debatten framhålla att vi grundade vår uppfattning på att vi när det gäller vår värdefulla malm rimligen borde kunna vidga det första steget i förädlingskedjan, ämnesproduktionen, och tillgodogöra oss mera av inkomster och sysselsättning. Detta sammanfaller helt med det programmatiska uttalande som herr Åsling gjorde.

Denna grunduppfattning har vi kvar. Den socialdemokratiska gruppen är beredd att ge NJA-styrelsens enhälligt antagna förslag sitt stöd, när den i sammanfattning säger: "Det angivna programmet för kort och medellång tid innebär en inriktning med målsättning lönsamhet med bibehållen sysselsättning för nuvarande NJA. Sedan företaget finansiellt rekonstruerats uppnås denna målsättning – i första hand genom

a. omedelbara fortsatta investeringar i nuvarande anläggningar för att uppnå ytterligare förädling av råstålskapacitet

samt

b. effektivitets- och kostnadsfrämjande åtgärder.

Den långsiktiga verksamheten inriktas oförändrat på en fortsatt expansion av NJA enligt plan Stålverk 80 med målsättning att nå lönsamhet och avsedd vidgad sysselsättning."

Det här är direkt hämtat ur det förslag som verkställande direktören lade fram för styrelsen och som de fackliga företrädarna ställde sig helt bakom. Styrelsen antog förslaget, om jag kommer ihåg rätt, den 20 oktober. Det är till det förslaget som vi säger ja. Och det är klart att vi

då säger: Om vi får tillfälle att på nytt komma i regeringsställning skall vi fullfölja det här programmet. Det ligger nämligen i linje med vad vi beslutade om i juni i fjol.

Vi har accepterat att det blir en tidsförskjutning. Nu säger också herr Åsling att man vid lämplig tidpunkt skall bygga Stålverk 80. Kan vi då inte vara överens om att man bör hålla den påbörjade planeringen för ett ämnesstålverk à jour med utvecklingen och ha en sådan beredskap att vi kan sätta i gång så snart vi har tagit ställning till de investeringsprojekt som man nu förbereder i NJA:s styrelse?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det var en intressant deklaration som herr Johansson i Ljungby gav kammaren. Den innebar ju att herr Johansson håller fast vid den planering som en enhällig NJA-styrelse gav uttryck för. Det innebär i klartext – detta glömde möjligen herr Johansson i Ljungby att upplysa kammaren om – ett uppskov med Stålverk 80 till dess marknadssituationen gör denna investering försvarbar. Det är i anslutning till den linje jag företräder, och det ber jag att få tacka för. Men jag tycker att herr Johansson i Ljungby nu måste klara ut begreppen med sina partivänner – med herr Ingemund Bengtsson i Varberg, med dem som gick i demonstrationståget i Luleå häromdagen, ja, över huvud taget med dem som i dag säger att om man händelsevis vinner valet 1979 skall planeringen ta vid för omedelbar start av Stålverk 80.

I dag vet man att perspektivet är mycket längre. Marknadssituationen i världens stålindustri är sådan att propagandistiska målsättningar av den här karaktären kan ge folk illusioner som är bedrägliga. Sådant kan komma att störa det viktiga arbete med att få NJA på fötter som pågår. Det är alltså ett mycket tungt ansvar som de tar på sig som nu driver denna ensidiga, onyanserade och orealistiska agitation. Jag noterar med tacksamhet att herr Johansson i Ljungby inte tillhör dem, men jag vill be herr Johansson hjälpa till med att upplysa sina partivänner om att man här leker med elden och att detta är för allvarligt att bedriva propagandautspel omkring, eftersom det gäller människors sysselsättning i en bygd där vi har stora problem med att skapa sysselsättning.

Låt oss enas omkring uppgiften att rekonstruera NJA till ett förstklassigt stålföretag. Låt oss också bygga ut NJA med de näraliggande tekniska investeringar som det finns motiv för att ta itu med. Låt oss sedan också, parallellt därmed, lösa sysselsättningsproblemet i Norrbotten i enlighet med de direktiv till Norrbottensdelegationen som har utfärdats och som jag vet har en kompakt uppstöttnings bland länsmyndigheterna i Norrbotten. Låt oss konstruktivt angripa sysselsättningsproblemen utan biavsikter om kortsiktiga och temporära politiska vinster, som ändå inte har någonting med realism att göra.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Ett sådant projekt som ett stålämnesverk måste bedömas i ett mer konjunktur neutralt perspektiv. Vi är medvetna om att stora svårigheter råder vid NJA i dag. Därför har vi ställt oss bakom NJA-styrelsens förslag. Men vi har därför inte uppgivit tanken på att man skulle gå längre i vidareförädling av vår malm. Då måste man fullfölja planeringen för att kunna bygga ett ämnesverk så skyndsamt som möjligt. Om den nuvarande regeringen säger nej till en sådan planering är det rimligt att vi uttalar att vi, om vi kommer till regeringsmakten 1979, omedelbart skall påbörja en sådan planering, för att så skyndsamt som möjligt och med beaktande av vad som då har gjorts i fråga om rekonstruktion av NJA – det är ju ändå tre år till dess – försöka få det här ämnesstälverket byggt så tidigt som möjligt.

Bortse inte ifrån, herr Åsling, att det är konkurrenskraften i den svenska järn- och handelsstålindustrin som tyvärr till dels har gått förlorad genom att vi under de senaste 10–15 åren inte har investerat i den omfattning som hade krävts för att bibehålla våra möjligheter att konkurrera på ett effektivt sätt.

Jag läser i Vårt NJA, tidningen för personalen på NJA, en intervju med representanter för det finska företaget Brahestads järnverk. Vederbörande säger att de inte har några svårigheter med avsättningen av sina produkter. Det hänger samman med, säger man, att "vi har en toppmodern utrustning, vi har byggt i rätt tid till rätta priser och vi har hela tiden investerat". – Tyvärr har vi missat det. Herr Åsling kommer – det är jag övertygad om – att få just den rapporten från den utredning som pågår.

Det är därför vi inriktar oss på att bygga ut ett ämnesverk så skyndsamt som möjligt. Men vi vill inte komma i konflikt med styrelsen och den verkställande ledningen där uppe. Detta är mina partivänner helt införstådda med. Det finns ingenting som skiljer oss åt i det avseendet.

Herr talman! Låt mig bara säga några ord om strukturfonden, som herr Åsling tydligen helt har missuppfattat. Strukturfonden inrättas självfallet såsom en kontinuerlig fond med växande kapitaltillskott. Vi har föreslagit 750 miljoner med den finansieringsmetodik som vi har rekommenderat. Men fonden är inte avsedd att klara alla problem, exempelvis dem vid varven eller dem vid NJA. Vi har inte föreslagit att strukturfonden skall användas för att klara de 1,8 miljarder som vi nu för över till NJA. Det får vi ta i särskild ordning.

Men om vi hade haft strukturfonden, herr Åsling, hade vi säkerligen kunnat vara överens om att ge glasindustrin det den nu behöver. Nu ger ni för knapphändig, därför att ni saknar ekonomiska resurser.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Låt mig bara till vår diskussion om Stålverk 80 säga att vi är medvetna om att inte minst facket i Luleå – jag har själv haft tillfälle till samråd med fackets ledning där – är mycket angeläget om

att vi inte nu inriktar våra ansträngningar på andra projekt än dem som kan bidra till att stärka NJA:s produktionsförmåga och göra det möjligt för NJA att prestera det goda arbetsresultat som de anställda är inriktade på att uppnå. Att på det sätt som skett de senaste månaderna driva en förnyad debatt om Stålverk 80 har från den synpunkten bara en distraherande effekt och motverkar de ansträngningar som de anställda, facket och vi är beredda att stödja för att stärka NJA. Det är det jag har reagerat mot och beklagar. Men jag fattar herr Johanssons yttrande som ett i varje fall halvt avståndstagande från den agitation som förekommit omkring Stålverk 80. Där har inte funnits den moderation beträffande inriktningen som herr Johansson här ger uttryck för.

Låt mig till sist säga några ord om strukturfonden. Det gäller alldeles uppenbart en insats som sträcker sig över flera år – det står i klartext i motionen. Men det är i år som insatserna för strukturförändringar behövs, och det är därför jag har tillåtit mig konstatera att strukturfonden, sedd mot bakgrunden av de aktuella anspråken, är en ganska blygsam insats. Den vittnar om att oppositionen under de senaste fyra månaderna litet grand har förlorat kontakten med verkligheten, litet grand har glömt vad som ändå erfordras för att säkra sysselsättningen i svenskt näringsliv.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Diskussionen har den senaste stunden speciellt gällt de stora företagen, men jag noterar med tillfredsställelse att de mindre företagens problem har berörts av många talare i dagens långa debatt.

Det är med glädje jag som företagare konstaterar att den borgerliga regeringen visar stor förståelse för den mindre och medelstora företagsamhetens betydelse för sysselsättningen i stort och speciellt för sysselsättningen i de många mindre orterna runt om i landet. I allt har väl inte de olika partier som ingår i regeringen lyckats föra fram förslag som ligger dem varmt om hjärtat, dels på grund av att det tar en viss tid att göra ett team av representanter för tre olika partier, dels därför att regeringen tillträdde så sent att den i viss mån var bunden av den förra regeringens budgetarbete, dels därför att det tar betydande tid att ändra kurs med en så stor apparat som det här är fråga om. Att ändra kurs eller bromsa en supertanker tar som bekant sin tid, men manövreringen blir ännu mycket svårare när det är fråga om det svenska statskeppet.

Trots all förståelse för de svårigheter som uppstått vid regeringsskiftet måste många av oss konstatera att det i statsbudgeten och finansplanen finns punkter som vi måste beklaga. Jag syftar då främst på höjningen av löneskatterna. Löneskatterna ger visserligen betydande belopp till våra gemensamma utgifter och till den sociala trygghet som vi alla är så måna om, men de skapar paradoxalt nog samtidigt en ökad otrygghet för många människor, nämligen för alla dem som är verksamma inom de särskilt arbeidskraftsintensiva företagen. Det sägs visserligen att löneskatterna utväxlas mot lägre lönestegringar, men det påståendet är främst en teoretisk

konstruktion. Sedan löneskatternas tillkomst har vi haft världens största kostnadsstegringar för arbetskraften. Så hade naturligtvis inte varit fallet om löneskatterna hade lett till lägre lönestegringar. Direkta lönestegringar plus stegringar i löneskatterna har drivit upp svenskt kostnadsläge till en nivå som är ett direkt hot mot sysselsättningen och som är en av orsakerna till den ekonomiska kris vi nu upplever. Många talare har i dag konstaterat detta, och jag tycker det är motiverat. Varje krona mer som företagen skall betala till sina anställda betyder också höjda löneskatter i krontal räknat, därför att löneskatterna utgår i procent av det utbetalda lönebeloppet. När sedan löneskatternas procentsatser höjs förstår man att situationen blir ännu allvarligare.

På företagarhåll känner man en viss vanmakt inför löneskatterna – jag vill gärna konstatera det. Man har en känsla av att man i varje fall kan förhandla om lönerna. Men när det gäller den indirekta beskattningen, löneskatter och sociala avgifter, finns det ingen förhandlingsmöjlighet.

Det teoretiska systemet med en utväxling av löneskatterna mot löneökningar kan fungera endast i ett samhälle med statligt styrda löner, som exempelvis i de flesta sydamerikanska stater, där man har löneskatter på 100 % eller mer av lönerna. Men, herr talman, ett sådant samhälle önskar vi inte. Staten får alltså inte blanda sig i avtalsuppgörelserna. Men då får den inte heller själv bestämma om höjda lönekostnader via skatter.

Erfarenheten har som sagt visat att våra kostnadsökningar slagit världsrekord i takt med stigande löneskatter. Och dessa löneskatter har blivit en skatt på vår konkurrensförmåga, en för svensk företagsamhet diskriminerande beskattning, som gynnar importen och försvårar exporten. Erfarenheten visar att systemet med löneskatt bör avskrivs så fort som möjligt. Inom näringslivet reagerar man inte mot sådana sociala avgifter som är direkt förknippade med de människor som arbetar inom företagen – exempelvis ATP-avgifter och yrkesskadeförsäkring. Däremot anser man att det inte är näringslivets sak att betala exempelvis barnomsorgen. Och man reagerar mycket starkt mot den allmänna arbetsgivaravgiften, som ju bara är en skatt på vår konkurrensförmåga.

Löneskatterna är ytterst kännbara för företagen. I mitt eget företag, ett manuellt glasbruk med 115 anställda, som arbetar inom en bransch med hård utländsk konkurrens både på hemmamarknaden och på de viktiga exportmarknaderna, är den preliminära lönesumman i år 5,4 milj. kr., vilken summa sedan belastas med ytterligare 1,75 milj. kr. i löneskatter. De totala kostnaderna för de inom företaget sysselsatta blir alltså i år för oss nära 7,2 milj. kr. För landets ca 300 000 företag utgjorde lönebikostnaderna ca 3 500 milj. kr. 1977 får vi en lönebikostnad för tjänstemännen med 42,5 % och för arbetarna med 37,2 %. Det är helt fastslaget.

Herr talman! Är det under dessa förhållanden så underligt att vi nästa år förväntar oss förslag om successiv minskning av löneskatterna eller

i varje fall ett slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften? Hålen i budgeten får fyllas på annat sätt än genom försvagning av vår konkurrenskraft. Vi anser att Sverige inte har råd att förlora fler marknadsandelar och fler arbetsplatser.

De flesta människor har genom massmedia fått höra talas om den allvarliga kostnadsutvecklingen för svensk industri. Industriministern pekade här i kväll mycket på detta problem i sitt anförande. Men det är inte lika bekant hur allvarlig vinstutvecklingen varit och är för framför allt de mindre och medelstora företagen. Och ännu färre tänker på att denna utveckling påverkar det nödvändiga och ständigt pågående arbetet med underhåll och modernisering av produktionsapparaten.

För familjeföretagen, dit det stora flertalet av mindre och medelstora företag hör, utgör dessutom förmögenhetsskatten en broms som blockerar investeringarna. Den orimliga förmögenhetsbeskattningen har under årens lopp gång på gång påtalats från vårt håll, men den socialdemokratiska regeringen har inte velat lyssna på det örat. Och situationen har bara förvärrats under regeringen Palmes sista år. Enligt nyss framlagda kalkyler kostar det i dag fem gånger mer i skatt jämfört med år 1970 att investera 100 000 kr. för ett familjeföretag som värderas till 1 milj. kr. Pengar som plöjs ned i företagen och alltså i själva verket bara är ett arbetsredskap ökar ju företagarens förmögenhet – ordet förmögenhet vill jag här sätta inom citationstecken – och därmed stiger hans förmögenhetsskatt. Enligt kalkylerna skulle ägarens förmögenhetsskatt stiga med 2 500 kr. på grund av ökat värde hos företaget. Men för att betala dessa 2 500 kr. måste företagaren ta ut ytterligare 17 600 kr. ur företaget, dvs. inte mindre än 17,6 % av det investerade beloppet. Jag menar att ytterst få om ens något familjeföretag kan räkna med en avkastning på 17,6 % på en investering.

Det är uppenbart att också förmögenhetsskatten får en s. k. Pompeipossa-effekt för en företagare. För att hålla investeringsviljan och framför allt investeringsförmågan uppe måste därför reglerna för förmögenhetsbeskattningen ändras så att det blir en klar skillnad mellan skatten på konsumtionstillgängligt kapital och sådant kapital som endast är ett arbetsredskap. Allt detta har f. ö. framhållits i en motion till årets riksdag med mig själv som första namn. Vi väntar ivrigt på ett förslag i denna riktning.

Herr talman! Det talades för en del år sedan, som väl kammarens ledamöter erinrar sig, ganska mycket om de s. k. övervinsterna. I dag är det kanske riktigare att tala om undervinster, dvs. så låga vinster att de inte räcker till för företagens investeringar. Jag nämnde nyss ett exempel som visade hur förmögenhetsbeskattningen är en broms för familjeföretagens investeringar. Men även de stora börsnoterade bolagen har bekymmer. Aviseringar om permitteringar under senare tid och varsel om nedläggning talar sitt tydliga språk.

Nu skall det emellertid villigt erkännas att svårigheterna för svenskt näringsliv inte enbart bottnar i den enligt vår mening olyckliga närings-

politik som fördes under regeringen Palmes sista år. Den djupa internationella konjunkturnedgången spelar givetvis också en betydande roll. När man talar om att vi trots denna internationella nedgång lyckats upprätthålla sysselsättningen är det emellertid en sanning med en viss modifiering. Vi har tagit hand om en stor del av våra arbetslösa, men vi har inte kunnat bereda dem plats i öppna marknaden, vilket de helst önskar.

Officiellt var arbetslösheten i november endast 1,5 %, men samtidigt var under 1976 totalt 125 000 personer sysselsatta inom beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning, skyddad och halvskyddad verksamhet osv. Härtill kommer att antalet förtidspensionerade uppgår till ca 300 000, bland vilka det finns åtskilliga som fått förtidspension av arbetsmarknadsmissiga skäl. Läger man till detta alla de – kanske oftast hemmafruar – som vill ut i arbetslivet men anser det meningslöst att söka jobb, då blir den verkliga arbetslöshetssiffran betydligt högre och kanske ingenting att skryta med om man ser det ur europeisk synvinkel. Den låga arbetslöshetssiffran – den officiella alltså – visar mer vår vilja att ta hand om de arbetslösa än vår förmåga att ge dem sysselsättning i den öppna marknaden. Många av dessa arbetslösa skulle säkerligen kunna få jobb om bara vår konkurrenskraft kunde hållas uppe. Det är ytterst på konkurrenskraften det kommer an om vi skall kunna skapa jobb. Visar parterna på arbetsmarknaden inte det ansvar som situationen kräver, då måste regeringen tyvärr ta till en allt annat än smaklig medicin. Kanske blir det nödvändigt att låta kronan söka sitt rätta värde på världsmarknaden.

Herr talman! Jag vill till sist konstatera att vi, om vi vill ge de arbetslösa jobb, öka våra investeringar och återvinna – vilket är ytterligt nödvändigt – de förlorade marknadsandelarna, måste vidta ytterligare åtgärder utöver dem som föreslagits av regeringen. Men jag förstår också att man inte kunnat gå längre med tanke på den korta tid som stått till buds. Det sägs ju ofta i olika sammanhang att vår tid är en brytningstid. I varje fall blir det här året ett brytningsår inom vår ekonomiska politik. Vi måste därför definitivt ändra den olyckliga ekonomiska politik som förts av den föregående regeringen.

Det är som sagt en svår process att föra det svenska statskeppet genom bränningarna på ny kurs. Men jag hoppas livligt att den nya kursen skall vara klart utstakad vid denna tid nästa år.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Varje enskild människas rätt till arbete är grunden för det demokratiska välfärdssamhället. Inget samhälle är så rikt att det kan tolerera det enorma slöseri som arbetslöshet innebär. För den enskilde betyder arbetslöshet inte bara minskade inkomster och lägre levnads-

standard utan kan också bryta ner självkänslan och människovärdet. Därför har socialdemokratin alltid satt sysselsättningen främst i sin politik.

Just nu är oron mycket stor ute i landet. Människor frågar: Hur skall det gå med mitt jobb? Kommer också jag att permitteras eller sägas upp? Oron är befogad. Varslen om nedläggningar och permitteringar duggar tätt. Med förvåning kunde jag konstatera att herr industriministern Åsling inte med ett ord tog upp de dagsaktuella problemen, människors situation i Olofström, i Edsbruk osv. Han nämnde ingenting om dessa problem.

Vilka är orsakerna till denna situation? Om man lyssnar på Svenska arbetsgivareföreningen och läser finansplanen – ett vackert exempel på själarnas gemenskap – är det helt klart att det är löntagarna som är de verkliga bovarna i dramat. Det är inte bara lögnaktigt. Det är också en direkt utmaning mot löntagarna och deras fackliga organisationer.

Vi kommer också ihåg den stackars metallarbetaren från valrörelsen, han som inte hade fått det bättre under 1970-talet. Vi minns kanske alla Gösta Bohmans vadslagning. Nu helt plötsligt är problemet att den stackars metallarbetaren har det alltför bra. Han som hade det så uselt före valet får nu stränga order av den borgerliga regeringen att hålla igen på sina lönekrav.

Arbetslösheten och strukturomvandlingen är ännu mer omfattande ute i Europa än i Sverige. Man skulle då vilja fråga: Menar den borgerliga regeringen med sitt sätt att resonera att det också i dessa länder är löntagarna som orsakat strukturproblemen, fast deras löner där ligger betydligt lägre än i Sverige? Det talas om att vi borde komma ned till Västtysklands kostnadsnivå, vilket i klartext skulle innebära att den svenska arbetaren skulle sänka sin lön med ungefär 30 %.

Det var skrämmande att lyssna på herr Hovhammars beskrivning av det svenska arbetslivet. Jag hörde honom inte med ett ord nämna den effektivitet och kunskap som finns hos de svenska arbetarna och tjänstemännen. Han beklagade sig över löneskatten. Jag hörde hur han sade att företagen i viss mån vill betala arbetsgivaravgifter men inte vill vara med och betala någonting när det gäller barnomsorgen. Man får vara glad över att herr Hovhammar och hans parti inte har det avgörande inflytandet i den borgerliga regeringen.

Nej, hotet mot sysselsättningen har andra och betydligt mer komplicerade orsaker. Framför allt är det strukturfrågorna som står i förgrunden. Många har i dagens debatt tagit upp dessa frågor. Jag vill bara peka på ett uppenbart hot mot sysselsättningen, nämligen den borgerliga regeringens handfallenhet inför strukturfrågorna, dess ideologiska motvilja mot en planerad hushållning och mot en effektivare styrning av det privata näringslivet.

Herr Åsling sade att vi har en fackföreningsrörelse som är öppen för realiteter. Då väntar sig också den svenska fackföreningsrörelsen att vi har en regering som inte är handfallen inför realiteterna.

Det är självklart att oron på arbetsplatserna är stor. Där minns man

mycket väl ekonomiministerns lovsång till "kapitalismens självläkande krafter". Där har man lyssnat på "Ahlmarkdoktrinen", som säger att vi skall lita till företagens sociala ansvar. Där minns man den nuvarande handelsministern, som i valrörelsen tyckte att staten inte skulle lägga sig i om Gränges gick dåligt. Det var inte precis samma inställning som vi här hörde att herr Åsling har. Mot denna bakgrund är det inte egendomligt om människor är oroliga. Och ytterligare en källa till oro är att vi vet att det i första hand är de svaga grupperna i samhället som drabbas hårdast när sysselsättningen sviktar. Det är kvinnor utan yrkesutbildning, ungdomar och äldre personer med arbetshinder osv.

Av budgetpropositionen verkar det som om den nya regeringen accepterar att det är kvinnorna som skall utgöra en buffert och ta stötarna när efterfrågan på arbetskraft minskar. En sådan passivitet kan vi från socialdemokratiskt håll aldrig acceptera. Om det blir så som finansplanen förutsätter – ja, då måste kraven skärpas på ytterligare förfining och förstärkning av vår arbetsmarknadspolitik. Som så många andra har sagt här tidigare kan vi inte acceptera att samhället bara skall vara kapitalets städgumma, när det sociala ansvar som herr Ahlmark talar om inte räcker till. Och samhället och de fackliga organisationerna måste få bättre insyn och större inflytande inne i företagen. Vi kräver att de svaga i samhället inte skall behandlas som en konjunkturbuffert. De har rätt att kräva solidaritet av samhället.

Regeringen har nu presenterat ett sysselsättningspaket med på det hela taget utmärkta förslag, som på många punkter uppfyller de socialdemokratiska kraven. Den saken har flera talare konstaterat här i dag. Det är glädjande att borgerligheten i regeringsställning har övergivit sitt traditionella motstånd mot den riktade arbetsmarknadspolitiken. När de borgerliga äntligen kommer i kontakt med verkligheten verkar det som om det blir en näst intill socialdemokratisk profil på deras konkreta förslag. Och det är utmärkt! Men det räcker inte. Därför måste man nu kräva: Sluta upp att lita till kapitalismens självläkande krafter och företagens sociala ansvar! Sluta att utmåla statliga insatser som om de vore ett hot mot friheten, vilket ni på den borgerliga sidan gjorde i valrörelsen! Sluta med slagorden och ta i stället ett klart, rejält ansvar för de människor och de jobb som nu är i fara! Det är dags att borgerligheten överger sin ideologiska motvilja mot statliga insatser och äntligen inser att de strukturproblem som vi står inför är så stora att det bara är staten som kan lösa dem.

Kapitalismen och de självläkande krafterna är inte någon lösning; det är de som är problemen. Det är naturligt att acceptera sysselsättningen i ekonomiska termer. Men vi får aldrig glömma att det är enskilda människor, deras jobb och deras frihet, som det handlar om. Och i dag kommer meddelanden om nedläggningar och permitteringar som chockbesked. Människors framtid slås i spillror genom beslut i ett direktionsrum. Egna hem blir värdelösa genom några ord från en mäktig kapitalägare.

Alltför många svenska löntagare är i dag för sin trygghet och framtid

beroende av beslut som fattas av ett fåtal privata kapitalägare. Det kan vi inte längre acceptera. Löntagarna måste ges rätt att vara med och ta ansvar för sin framtid genom medbestämmande och delaktighet i företagens kapitaltillväxt. I många branscher beror problemen på att kapitalägarna inte har tagit sitt ansvar. De har underlåtit att investera, och företagen har körts i botten.

Skillnaden mellan socialdemokratisk och borgerlig sysselsättningspolitik, framför allt på lång sikt, framstår ännu klarare i den debatt vi har lyssnat till i dag. Det borgerliga alternativet är fortfarande att förlita sig på de självläkande krafterna och marknadskrafterna. Socialdemokraterna hävdar nu som tidigare att det måste vara samhället som har huvudansvaret för sysselsättningspolitiken.

Jag är övertygad om att löntagarna i det här landet – om de hade haft ansvaret och makten – inte skulle ha tillåtit en sådan ansvarslös politik. Det är deras jobb och deras trygghet det gäller. De skulle därför aldrig ha gått med på en politik som undergräver företagens livskraft.

Därför, herr talman, är den ekonomiska demokratin inte bara ett sätt att återupprätta arbetets värde. Den är också en trygghetsreform för den enskilde löntagaren.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen tycks mena att jag har sagt att löntagarna är något slags bovar i det drama som vi nu upplever, men vad jag har sagt är att det är den tidigare regeringens politik som medverkat till att vi befinner oss i dagens svåra situation, som har resulterat i företagsnedläggelser och massvis med varsel.

Vårt land är litet. Sverige är beroende av att kunna exportera sina varor. Vårt värsta konkurrentland är Västtyskland. Där hade man 1974–1975 en ökning på ungefär 16 % när det gäller löner och biekostnader. Motsvarande siffra för Sverige var ca 40 %.

Detta, fru Sigurdsen, resulterar i svårigheter att sälja svenska varor på export, det resulterar exempelvis i att Volvo i dag har lagren fulla med bilar, det innebär att en amerikan i dag kan köpa två Buick, lyxutrustade, med V 8-motorer, till samma pris som han betalar för en Volvo av bästa fabrikat, det innebar exempelvis att jag, när jag i juli var i Amerika för att försöka sälja svenskt glas, fick beskedet att det var mycket bra kvalitet och att allting var bra – men priserna 20 % för höga. Kan ni sänka priserna får ni ordern, sade man.

Problemet i dag för svenskt näringsliv är att våra varor har blivit för dyra. Det beror inte på löntagarna utan på den politik som har förts tidigare och som vi nu får sota för.

Arbetsmarknadens parter – jag sade det tidigare och upprepar det nu, och det gäller både arbetsgivarna och löntagarna – måste i dag besinna sitt ansvar när de sätter sig vid förhandlingsbordet. Gör de inte det kommer det att innebära ytterligare arbetslöshet och dåliga tider. När vi därför kräver ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften är det bl. a.

för att öka möjligheterna till export och för att göra det litet värre att importera varor. Ökar vår export i dag betyder det möjligheter till flera jobb, det skall vi komma ihåg. Glöm inte heller bort, fru Sigurdsen, att arbetsgivaravgifterna läggs på priserna och fördyrar varorna, och i sista hand är det konsumenterna som får betala kalaset.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, säga att man nog borde vara litet försiktig med att tala om ansvarslöshet och beskylla företagen för att inte ha gjort en aktiv insats i dagens läge. Jag har tidigare talat om vad som, enligt min mening, är det största problemet i dagens situation, och jag upprepar: Klarar vi inte kostnadsutvecklingen här i landet kan ingen regering lösa dessa problem.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var rätt intressant att lyssna till herr Hovhammar. Nu var det inte löntagarnas fel, och det var inte företagens. Det var regeringen Palmes. Om jag inte har fel siffror här, så är ungefär 90 % av industrin i Sverige privatägd. Vi har alltså en mycket liten andel statlig industri.

Herr Hovhammar talade om kostnadsutvecklingen. Ja, finansplanen liksom företrädare för borgerligheten och näringslivet talar nästan enbart om lönerna i det sammanhanget. Det har väl någon gång sagts att också andra faktorer spelar in. Det är alltså regeringen Palme när det inte är löntagarna och inte industrin själv.

Herr Hovhammar anser att löntagarna måste besinna sitt ansvar. Jag erinrade om vad som sades i valrörelsen om den svenske metallarbetaren som då hade det så dåligt. Jag tror nog att också herr Hovhammar minns den debatten. Men nu måste alltså den här svenske metallarbetaren besinna sig, för nu har han för hög lön, enligt herr Hovhammar m. fl.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! I priset på alla varor ligger en mycket stor andel löner och bikostnader. Det kommer vi inte ifrån, fru Sigurdsen, det är bara på det sättet. Jag har tidigare varnat och sagt att kan vi inte komma till rätta med det höga kostnadsläget i vårt land så blir bekymren ännu värre.

Nu vill jag säga ännu en gång, eftersom jag inte tycks ha blivit rätt uppfattad, att det inte är enbart löntagarna som skall besinna sitt ansvar. Det skall alla medborgare i det här landet, självfallet även företagarna. Alla måste i dag besinna sitt ansvar, i annat fall kommer vi att få ytterligare företagsnedläggelser, ytterligare permitteringar och ytterligare varsel. Den situationen vill vi inte uppleva.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! I mitt anförande skall jag behandla sysselsättningen i skogslänen, en principiell syn på vidareförädlingen av malm och trä och de aktuella problemen i dessa branscher.

Sverige är ett land med stora naturtillgångar. Skogen, malmen och vattenkraften har varit grundpelarna för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Under lång historisk tid exporterade vi skogen och malmen utan att vidareförädla dessa tillgångar. Inkomsterna från den enkla hanteringen räckte ändå till som bas för sysselsättning och framåtskridande. Efter det andra världskriget har emellertid läget radikalt förändrats. Teknikens snabba uppsving har gjort att vi numera kan utvinna mångdubbelt av våra naturtillgångar skog och malm medan allt färre människor behövs för själva utvinningsprocessen.

Tekniskt tillhör Sverige de mest avancerade länderna i världen. Mot den bakgrunden är det ganska märkligt att vi inte tidigare satt in ansträngningarna på att nå en högre förädlingsgrad på de råvaror som utgör basen för vår ekonomi, skogen och malmen. Det kan egentligen bara förklaras av att vi varit bortskämda i Sverige. Skogen och malmen har varit lätt åtkomliga och funnits i till synes outsinlig mängd.

Nu har ett uppvaknande skett. Vi vet att våra malmtillgångar så småningom tar slut, att skogens tillgångar begränsas av återväxtkapaciteten samt att faktureringsvärdet av oförädlade produkter från skogsbruk och bergshantering inte ger ett tillräckligt tillskott till vår bytesbalans. Detta senare faktum skall också ses mot bakgrunden av att nyupptäckta råvarutillgångar i u-länderna ständigt ökar utbudet på världsmarknaden och pressar priserna.

Detta är den allvarliga bakgrunden till de krav som nu förs fram om en högre förädlingsgrad än hittills på våra råvaror och då främst skogen och malmen. Kraven på en vidareförädling och på sysselsättningsskapande industrier har också en regionalpolitisk inriktning. Under den sorglösa exploateringsperioden sögs livskraften sakta men säkert ut från skogsbygden och gruvfälten. Människorna som levde i dessa bygder var också själva länge ovetande om den hänsynslösa exploatering som de själva och deras hembygd var utsatt för. Uppvaknandet kom först när maskinerna gjorde sitt intåg på arbetsplatserna och övertog allt större del av jobben och när råvarutillgångarna började att sina.

Utan att klassa i någon bestämd rangordning vill jag säga att enskilda personer, bolag och stat har deltagit i jakten på glesbygdernas tillgångar, råvaror och billig arbetskraft. Men nu nöjer sig inte människorna i dessa områden längre med detta förhållande. De kräver en ökad förädling av kvarvarande tillgångar på skog och malm, och de kräver att denna förädling också skall lokaliseras till råvaruområdena och ge nytt liv och framtidstro åt döende bygder.

Den principiella inställning som kan tolkas så, att vi skall skapa produktion och arbetstillfällen i skogslänen genom att förädla de naturtillgångar som finns där, står folkpartiet enigt bakom. Den satsning som samhället måste göra för att få i gång förädlingsindustrier i dessa regioner är bara en liten avbetalning på de rikedomar som hela folkhushållet fått från de här områdena.

Jag hoppas att fru Sigurdsen lägger märke till denna min deklaration.

Hennes politiska bild av folkpartiets näringspolitik stämmer nämligen inte.

När jag sagt detta måste också jag ta upp läget vid NJA och projektet Stålverk 80 och kommentera den demonstration, som hölls i Norrbotten i helgen, och utspelet att Stålverk 80 skall byggas, om socialdemokraterna återkommer till makten 1979. Jag har läst referaten från demonstrationen och de uttalanden som gjordes i samband med den, och jag har funderat över hur politiker som Ingvar Svanberg och Ingemund Bengtsson känt sig, innerst inne, när de stod inför uppådet av människor och lovade att Stålverk 80 skulle byggas. Dessa människor har samma rätt som andra medborgare i Sverige att ha ett arbete men ser nu arbetslösheten grina emot sig och griper efter varje halmstrå som kan innebära räddningen i framtiden.

Lägets allvar och de tidigare turerna omkring Stålverk 80 borde ha stämt till eftertanke och återhållsamhet med nya löften. Kritiken har också varit stark från de egna leden mot agerandet. Två socialdemokratiska kommunalråd har med bitterhet talat om hur den gamla regeringen misskött NJA medan man öst pengar på det misslyckade projektet Stålverk 80.

Det kostar nu 1,8 miljarder att nollställa NJA, och den nya regeringen har satsat dessa pengar på att skapa en grundval för en vidareförädling och flera arbetstillfällen. Denna satsning gör man för att man anser att invånarna i denna landsända har rätt till arbete och trygghet. Folkpartiet har hela tiden trott på en framtid för stålindustrin i Norrbotten och har tidigare stött tanken på Stålverk 80. Vi ställde oss bakom det ursprungliga, större förslaget och vi deltog i beslutet om den nedbantade versionen, eftersom vi litade på de uppgifter som den gamla regeringen gav oss som ett underlag för bedömningen.

Sedan visade sig det hela vara luftslott och lösa löften. Men vi ger inte tapp för detta. Vi skall inte svika Norrbottens befolkning. Nu arbetar en grupp experter för att få fram det underlag som behövs för att få NJA lönsamt i framtiden. I den gruppen finns också företagsdoktorn Ulf af Trolle, och det är ett starkt och lönsamt NJA som skall vara grundpelaren i en framtida utveckling av stålindustrin. Men problemen måste först klaras av inom NJA innan man kan gå vidare. Det måste stå klart för alla som sätter sig in i frågan.

Det måste också stå klart för den gamla regeringen och även för talarna på demonstrationen i Luleå, att Stålverk 80 i den gamla tappningen aldrig blir aktuellt igen, utan att det måste bli något annat, anpassat efter de förutsättningar som kommer att råda i framtiden. Namnet Stålverk 80 är så skamfilat och misskänt att det inte bör användas i fortsättningen. I regeringsdeklarationen lovade den nya regeringen att man skulle bygga fram ett metallurgiskt centrum kring NJA och det löftet står den nya regeringen och folkpartiet också fast vid. Det har också bl. a. deklarerats i dag av industriministern.

Att först sätta NJA på fötter, bygga ut valsverket och sedan fortsätta

förädlingen, är det förslag som NJA själv kommer med. I det läget är det fel och orätt att säga att stålverket skall byggas redan 1979 efter en socialdemokratisk valseger. Eller har socialdemokraterna några egna utredningar och analyser som underlag för det nya löftet? Det är en allvarlig fråga.

Demonstrationen i Luleå mot att lägga ned Norrbotten, som det sades, är säregen också från allmänpolitisk synpunkt. Här deltog socialdemokrater och kommunister sida vid sida, de två partier som har deklarerat, att om de hade haft makten i dag skulle de lägga en arbetsgivaravgift på ytterligare 2 % på företagen i Norrlands inland. Detta skulle ju ha drabbat hela Norrbottens inland där småföretagen redan nu kämpar en hård kamp för att överleva. Den nya regeringen vill i stället satsa på att förbättra för småföretagen, med lindringar i beskattningen och bättre kreditmöjligheter, åtgärder som bidrar till en spridning av näringsliv och sysselsättning till svagare områden.

Dagligen kommer hoten om nedläggningar i s. k. krisdrabbade branscher. Ännu har inte träindustrin kommit in under den beteckningen men det finns illavarslande tecken. Om man granskar branschen i dag finner man att de svenska stålverken har en betydande överkapacitet i förhållande till råvaran, att ca 500 sågverk år 1985 kommer att klara den produktion som landets nuvarande 3 500 sågar svarar för, att de avancerade skogsmaskinerna ytterligare kommer att reducera behovet av arbetskraft i skogsbruket och att en branschutredning inom sågverksindustrin visar ett bortfall av ca 15 000 arbetstillfällen fram till år 1985.

Det är de små sågarna i glesbygderna som löper den största risken att slås ut i de bygder där vi redan i dag har den största undersysselsättningen bland människor i vårt land.

Det råder knapphet på skogsråvara för den svenska träindustrin. De större företagen importerar viss del av sitt råvarubehov. Denna import är endast av marginell omfattning men ger en bra bild av det stora behovet av tillskott på råvara. Med råvarubristen för ögonen står det klart att vi bör utnyttja vår råvara optimalt. Nu slösar vi bort stora mängder genom att allt inte tas till vara på trädet och att råvaran inte används på nyttigaste sätt. Det stora botemedlet mot bortfallet av arbetstillfällen i träindustrin är en starkt ökad vidareförädling.

De åtgärder som måste ske samlat bör sättas in på följande områden: råvaruförsörjning, marknadsföring, råvaruterminaler, produktutveckling, utbildning och forskning. Vill vi inte ha samma sjuka som drabbat t. ex. tekobranschen måste vi satsa på de här uppräknade områdena. Det kan ge ett gott resultat genom en tryggad råvaruförsörjning, en ökad vidareförädling och en tryggad sysselsättning.

Herr talman! Avslutningsvis skall jag kort beröra krisen inom Algotskoncernen.

Med hjälp av statliga pengar etablerade sig Algots Nord i Västerbotten och som en första målsättning angavs att företaget skulle anställa ca 1 000 personer. Denna målsättning har inte kunnat infrias. Som mest

har företaget haft 700 anställda. Under inverkan av textilkrisen har Algotskoncernen fått dålig lönsamhet och för 1976 beräknas ett betydande underskott av verksamheten. Under trycket av dessa förluster har koncernledningen varslat om friställningar i Borås och Skellefteå. I Skellefteå friställs 210 personer. Detta sker i ett område där man beräknar underskottet på arbetstillfällen för kvinnor till ca 3 000. Arbetsmarknadsdepartementet har uppdragit åt en projektgrupp vid Umeå universitets nationalekonomiska institution att utreda de samhällsekonomiska verkningarna av Algots etablering i Västerbotten. Denna utredning har nu fastslagit att trots att driften lämnar en företagsekonomisk förlust ger den ett samhällsekonomiskt plusvärde. Det projektgruppen trycker särskilt hårt på i sin bedömning är det svåra sysselsättningsläge som råder i regionen för kvinnlig arbetskraft samt de kostnader som drabbar samhället vid en tvångsförflyttning av friställd arbetskraft, alltså samma resonemang som tillämpas vid satsningarna vid NJA i Norrbotten. Detta utredningsresultat ger belägg för att beslutet att friställa kvinnorna i Algots Nord bör omprövas och skjutas fram till den tidpunkt då man har andra arbetstillfällen inom regionen att erbjuda den friställda kvinnliga arbetskraften. För många av de anställda är detta det första jobb som de någonsin lyckats få, och man kan förstå den besvikelse och oro inför framtiden som de känner. Låt alltså kvinnorna vid Algots Nord ha kvar jobben tills de kan få ett annat arbete på hemorten!

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Kopparbergs län ser ut att drabbas så hårt av varsel om förestående permitteringar att det har föranlett länets styrelse att efter enhälligt beslut i dag tillsammans med länets riksdagsmän göra en särskild uppvaktning hos industriministern. Jag finner det därför naturligt att anföra några synpunkter främst på länets förhållanden.

Under några år, mest under 1960-talet, upplevde vi i Kopparbergs län hur antalet arbetstillfällen krympte och hur befolkningssiffrorna minskade. Så har följt en lång rad av år när vi kunde se resultatet av den socialdemokratiska lokaliseringsspolitiken. Vi fick flera arbetstillfällen, och befolkningen ökade på nytt.

Efter senaste årsskiftet har det emellertid kommit en rad tråkiga besked om varsel och permitteringar. Herr Hagberg i Borlänge har tidigare under kvällen angett en del siffror, varför jag inte skall upprepa dem.

Vår industri är tyvärr ganska ensidigt sammansatt. Därför slår det väldigt hårt när delar av denna industri drabbas av en nedgång. Domnarvets Jernverk är en av landets allra största industriarbetsplatser och den största i Kopparbergs län. Mer än varannan industrianställd i Borlänge har sin arbetsplats i verket. Direkt sysselsätts 6 000 personer och indirekt tillkommer flera hundra i gruvor, kalkbrott, mekaniska verkstäder och olika serviceföretag. Varje förändring i Domnarvet har en multipeleffekt ute i länet. Till stålbranschen hör också Avesta Jernverk, Smedjebackens Valsverk, de Fagerstaägda Klosterverken och de av Boxholm drivna

Horndalsverken. Vikmanshyttan hör också till bilden. I tillverkningskedjan skall naturligtvis också gruvorna räknas in.

Var fjärde industrianställd arbetar vid något av länets stålverk. Läger man tillsammans alla som hör hemma i den metallförädlade verksamheten blir det sammanlagt ca 13 000 personer, dvs. var tredje industrianställd finns inom denna grupp. Det kan tilläggas att två av landets större tillverkare av gruvmaskiner också har verkstäder i länet.

På fem, sex platser finns sulfidmalmsgruvor. För dessa finns dock ingen förädling i länet.

Inom branschen trä, massa och papper arbetar ytterligare några tusen personer. Den elektrotekniska industrin i Ludvika har drygt 3 000 anställda. I samtliga fall är det alltså tunga industrier det gäller.

Från företagsledningarna, främst på stålsidan, klagas nu på svag orderingång, svag prisutveckling och växande lager. Svenskt handelsstål säljs främst på hemmamarknaden i svår konkurrens med importerat material. Detta gäller t. ex. grovplåt och galvaniserad plåt.

Svensk stålindustri tycks nu uppleva en konjunkturdal som är värre än på 40 år. Svårigheterna synes gälla hela branschen. Man kan ställa sig undrande till varför inte företagsledningarna har varnat det här i tid och vidtagit åtgärder för att stärka konkurrensläget.

Utomlands har sedan början av 1960-talet en snabb utveckling ägt rum. Nya, stora stålverk har växt upp och den totala kapaciteten har ökat. I många länder har staten medverkat. Från socialdemokratiskt håll har det talats om nödvändigheten av fortsatt utbyggnad av vår industriella kapacitet, ökad specialisering, utnyttjande av stordriftsfördelar och kontinuerlig teknisk förnyelse. Erfarenheterna visar att denna process nödvändiggör en fortsatt struktumvandling inom näringslivet. Från vårt håll har det också sagts att en omstrukturering av stålindustrin sannolikt kommer att kräva både omflyttningar och nedläggningar av vissa tillverkningsenheter. Nya ägarkonstellationer kan även bli aktuella. Det måste tas krafttag för att få en någorlunda vettig arbetsfördelning mellan de svenska stålverken. Men den här processen måste noga bevakas, och uppläggningsen behöver stöd av de fackliga organisationerna. De besvärliga strukturproblemen kräver att samhället aktivt främjar branschrationaliseringar. Det är inte säkert att handelsstålsutredningen kommer med några saliggörande förslag. Liksom i andra länder måste det till ett aktivt grepp från staten, som säkerligen får anledning att gå in i branschen på olika sätt: i ledande syfte, som finansör av nya investeringar och som företagare. Det kan naturligtvis vara förenat med risker, men de måste tas.

Här gäller det ändå att skydda arbetstagarna. De får inte bli brickor i ett hänsynslöst spel. Man kan fråga den privata företagsamhetens alla okritiska försvarare: Var det värdigt Stora Kopparbergs Bergslags AB – världens äldsta bolag, som vi så många gånger läst i reklamen – att på grund av klen framsynthet under de goda åren få lov att handla i panik när det gällde de gamla bruken Vikmanshyttan och Söderfors?

För de anställda vid företag som nu varslat eller kommer att göra det innebär framtiden alltför mycket av osisshet, ottrygghet och osäkerhet för att det skall kunna accepteras.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har föreslagit en strukturfond att vid sidan av Investeringsbanken och fjärde AP-fonden medverka till att lösa industrins stukturproblem. Dalarnas s-riksdagsmän har i motion begärt en skyndsam undersökning om alternativa etableringsmöjligheter på orter som drabbas av nedläggningar inom stålindustrin.

Vi avvaktar med intresse det av regeringen aviserade arbetsmarknads-politiska programmet och förslaget till stödåtgärder för näringslivet. Än så länge tycks situationen ha mötts med förströdda kommentarer, till intet förpliktande. Åtminstone vi, som i våra hemlän ser en varslad arbetslöshet grina emot oss, kräver mer av ansvar och beslutsamhet från regeringens sida.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Valet 1976 var ett mene tekel för den svenska socialdemokratin. Om någon inte känner till det litet ovanliga ordet, så vill jag nämna att det egentligen betyder ett olycksbådande tecken. Svenska folket underkände den politik som socialdemokratin fört under de senaste åren. Det vore oriktigt att säga att svenska folket helt underkänt den socialdemokratiska politiken, eftersom den innehåller åtskilliga komponenter. I genomförandet av en rad socialåtgärder har också socialdemokratin tillsammans med andra partier deltagit, och det råder knappast några delade meningar på den punkten. Men partiets allmänna inriktning av politiken har underkänts.

Svenska folket har förstått att ett samhälle existerar inte, utvecklas inte, leder inte till en bättre situation för medborgarna på teoretiska spekulationer om socialism, Meidnerfonder, statsdrift o. d. Fru Sigurdsen bör observera att vi från centerpartiets sida inte på något sätt har vänt oss mot statsingripande. Men vi har ingen tro på att statens ägande och drivande av företag leder till goda resultat.

Vi är ju alla medvetna om att det fordras arbete – och effektivt arbete – för att vi skall få behålla den levnadsstandard vi har, och helst förbättra den. Granna papper, utformade vid skrivbordet, som leder till tomma fabriker ger inget bröd. I de länder som genomfört socialismen är levnadsstandarden låg jämförd med standarden i vissa andra länder, och de socialistiska länderna kan inte hävda sig på världsmarknaden. Det kommunistiska systemet leder till ineffektivitet och ofrihet. Det heter ju så vackert i dessa länder att där finns ingen arbetslöshet. Nej, men det är också fråga om att arbetarna utför ett effektivt arbete som blir till nytta för dem själva.

Vi stärker inte vårt lands ekonomi och konkurrensförmåga genom att fördela de arbetslösa på existerande företag, om där inte finns möjligheter till ett effektivt arbete. Detta skulle möjligen vara en socialistisk metod, men den löser inte arbetslöshetsproblemen i ett land som har vidare

sociala och välfärdspolitiska målsättningar. Man skall inte bota arbetslöshet med ineffektivitet i företagen. Nej, lösningen måste vara att man driver en konstruktiv och framåtsyftande näringspolitik, som ger människorna meningsfulla jobb. Samtidigt måste vi göra allt för att förbättra situationen för den arbetslöse under den tid denne saknar arbete. Det måste givetvis alltid vara en intensiv strävan att hålla arbetslösheten så låg som möjligt. Arbetslöshet innebär alltid för samhället en förlust, och för den enskilde kan den ibland nära nog innebära en katastrof.

Den nya regeringen har ju också som sin främsta uppgift satt att sträva efter sysselsättning åt alla. Trots alla svårigheter har det också i stort sett lyckats hittills.

När herr Ingemund Bengtsson i Varberg talar om arbetslösheten, är det dock att observera att av SCB:s senaste undersökningar framgår att stabiliteten i arbetsmarknadsläget kvarstår. Antalet arbetslösa i december uppgick till 61 000, vilket är i stort sett oförändrat jämfört både med november och med december 1975. Även sysselsättningen är ungefär oförändrad – 4,1 miljoner – jämfört med både november och motsvarande tid 1975.

I fråga om de 400 000 jobben, som centern sade var en målsättning, så har det inte, som herr Nilsson i Järfälla sade, givits några garantier för 400 000 jobb. Det har alltså sagts att det är en målsättning. Då vill jag mycket intensivt fråga socialdemokraterna: Vad är socialdemokratiska partiets målsättning? När man säger att man skall ge full sysselsättning åt alla, då är det fråga om 400 000 jobb enligt sysselsättningsutredningens siffror. Vill man inte ha det, då vill man inte ha full sysselsättning. Det går ju bra att fråga oss så mycket på den punkten, men kan inte socialdemokraterna säga någonting själva? Vad är deras målsättning? Är det 200 000, är det lägre, eller vad är det? Är det sysselsättningsutredningens siffror som socialdemokraterna också syftar på, då kan de ju ansluta sig till centertanken, att 400 000 är en målsättning.

Herr talman! Framtidsutsikterna är dock inte särskilt ljusa. Stämningen efter den socialdemokratiska regeringen pågår, och allt som sopades under mattan, i synnerhet före valet, måste man nu ta fram och syna. Det var sannerligen inte något särskilt gynnsamt arv som den förra regeringen lämnade efter sig. Svenska folket kan nog vara tacksamt för att herr Palmes regering fick gå, så att situationen inte hade blivit ännu värre än den är nu.

En relativt hög utlandsupplåning, ett budgetunderskott för det år som nu löper, såvitt det nu kan bedömas, på 14,3 miljarder, stora svårigheter för vissa företagsbranscher, det var vad den förra regeringen kunde lämna över. Det är uppenbart att vi måste ha levt över våra tillgångar.

För att någorlunda klara ut den besvärliga situation som den nya regeringen hade att överta har den också tvingats att underbalansera budgeten och att rekommendera utlandsupplåning. Vår handel med andra länder har diskuterats i dagens debatt, och den har tyvärr inte utvecklats gynnsamt under senare år. Underskottet i bytesbalansen uppgick till ca

8,5 miljarder år 1976. För 1977 beräknas underskottet av konjunkturinstitutet till inemot 12 miljarder. Därmed skulle i slutet av 1977 det ackumulerade bytesbalansunderskottet sedan 1974 vara uppe i 31 miljarder kronor. Det är uppenbart att utvecklingen inte kan få fortsätta på detta sätt.

Vad är då orsaken till att vårt land kommit i ett så ogynnsamt marknadsläge jämfört med andra länder? Den frågan har besvarats flera gånger i den här debatten. Orsaken är givetvis att vi inte kunnat sälja så billigt och förmånligt som våra konkurrentländer. En viktig förklaring till den svaga utvecklingen i exportvolymen var att de svenska exportpriserna steg snabbare än världsmarknadspriserna, vilket ledde till en försämring i konkurrenskraften hos svensk industri. Jag vill inte döma någon, men självfallet har både vinstmarginaler, pålagor på industrin i form av arbetsgivaravgifter o. d. och stora löncstegringar medverkat till det ogynnsamma konkurrensläget. Stegningen i lönekostnad per producerad enhet, justerad för växelkursutvecklingen, var under 1975 och 1976 snabbare i Sverige än i de viktigaste konkurrentländerna. Jag vill högst ogärna uttala mig om huruvida en lönehöjning varit för stor eller för liten, men det kan inte bestridas att löneutvecklingen spelar en stor roll också den, då det gäller att bedöma den svenska konkurrensmöjligheten.

Jag vill fråga herr Nilsson i Järfälla: Vad är det som orsakat att vi kommit i sämre konkurrensläge? Kan man utesluta någon faktor? Kan man säga att löneutvecklingen inte spelar någon roll? Det skulle vara intressant om herr Nilsson i Järfälla, som har möjlighet att tala med sin organisation, LO, ville göra en analys av vad som har orsakat att vårt konkurrensläge är så ogynnsamt.

Herr Nilsson i Järfälla, LO:s ordförande, har vid flera tillfällen sagt att ingen finansminister tidigare uttalat sig om utrymmet för lönehöjningar. Han har emellertid fel. Jag skall ta ett par citat från de båda senaste socialdemokratiska finansministrarna.

Per Edvin Sköld skrev i finansplanen 1955: "Löntagarna har, lika väl som andra medborgargrupper, ett intresse av att den stabilitet, som uppnåtts i den svenska ekonomin icke förstörs och att icke kostnadsnivån pressas upp i sådan grad att landets internationella konkurrenskraft försämras. Mot denna bakgrund borde det ställa sig naturligt, att arbetsmarknadens parter under löneuppgörelserna iakttaga stark återhållsamhet samt beaktar sitt ansvar för samhällsekonomin jämvikt."

I 1971 års finansplan skrev näste socialdemokratiska finansminister, herr Gunnar Sträng, att "denna relativt tillfredsställande prognos kan ställas under förutsättning att de nu pågående lönerörelserna resulterar i en uppgörelse som är förenlig med stabil samhällsekonomi". Och han fortsatte: "Alla försök att skaffa sig inkomstförbättringar utöver vad den ekonomiska tillväxten ger utrymme för är i och för sig meningslösa, då detta föranleder en prisstegring som eliminerar vinsten av den för stora löneökningen, eller framtvingar finanspolitiska korrigeringar."

Det är två socialdemokratiska finansministrar som har sagt detta. Hur

kan då herr Nilsson i Järfälla påstå att de inte har sagt någonting om inkomstutvecklingen?

Det är inte många år sedan riksbanksfullmäktige med de socialdemokratiska ledamöternas medgivande också skrev om inkomstpolitiken. Det har visst förekommit från socialdemokratiskt håll vid åtskilliga tillfällen att personer i inflytelserik ställning gått in och talat om inkomstpolitiken.

Herr talman! Den statliga utgiftsökningen på 12 miljarder från 1976 till 1977 är av ungefär samma storleksordning som mellan 1975 och 1976, och den beror ju till stor del på automatiska kostnadsökningar och fullföljande av redan fattade beslut. Det ligger emellertid också i utgiftsökningen fortsatta stimulanser av näringslivets investeringar och åtgärder för att förhindra en alltför snabb lageravveckling. Det bör observeras att omfattande åtgärder vidtas för att trygga sysselsättningen vid Norrbottens Järnverk och varven och för att stödja andra sviktande branscher. 1977 torde kostnaden för dessa åtgärder uppgå till över 3 miljarder kronor.

Trots det stora beloppet är det sålunda inte något anmärkningsvärt i underbalanseringen, och det är att observera att socialdemokraterna i sitt förslag till justeringar inte egentligen kunnat pruta på utgifterna utan i stället valt att försvaga näringslivets möjligheter att hävda sig. Det socialdemokratiska budgetförslaget skulle sannolikt leda till ökad arbetslöshet, om det genomfördes. Problemet för det svenska näringslivet ligger ju, som vi har sagt tidigare, i svårigheterna att hävda sig gentemot utlandskonkurrensen. Om man nu gör som socialdemokraterna föreslagit, dvs. lägger ytterligare bördor på näringslivet – ja, då leder det till att svenskt näringsliv får ännu sämre möjligheter att hävda sig i konkurrensen. Därmed får vi ytterligare nedläggningar av företag och driftinskränkningar med åtföljande arbetslöshet. Vi kan verkligen vara tack samma för att socialdemokraterna nu inte har makten i vårt land, när de föreslår en sådan äventyrlig politik som skulle leda till ytterligare arbetslöshet. Den nuvarande regeringen har deklarerat att den kommer att föra en politik för fortsatt hög sysselsättning och ämnar vidta de åtgärder som detta kräver med utnyttjande av hela den uppsättning av instrument som kommit till användning under de senaste åren.

Det är glädjande att vi äntligen i årets finansplan fått en redogörelse för hur många som inte är sysselsatta i ordinärt arbete, dvs. både de som är direkt arbetslösa och de som nu bereds arbete genom arbetsvårdande åtgärder. Den som går på omskolning eller sysselsätts med beredskapsarbete arbetar givetvis, men det är ett arbete som han inte kan tänka sig fortsätta med i framtiden. I slutet av 1976 hade sammanlagt 4,7 % av antalet personer i arbetskraften inte fått arbete i den öppna marknaden. De som var direkt arbetslösa utgjorde ca 1,5 %.

Herr talman! Det är självfallet att man i längden inte kan leva över sina tillgångar. Det gäller för den enskilde och det gäller också för ett land. Målet för svensk politik är och förblir full sysselsättning, stabilt penningvärde, snabb ekonomisk tillväxt, jämnare inkomstfördelning, re-

gional balans och jämvikt i våra utrikesbetalningar. Det torde råda en bred enighet om dessa målsättningar, men problemet är hur de skall kunna genomföras.

Att socialdemokratin misslyckats med uppgiften framgår av den besvärliga situation man lämnade efter sig vid regeringsskiftet. Det är heller inte tänkbart att en socialistisk politik skulle ge vårt land en bättre situation, eftersom sådan politik misslyckats i så många andra länder där den genomförts. Centern tror naturligtvis lika litet på en fri politik av manchesterliberal typ. Det måste finnas reglerande bestämmelser från samhället om hur den ekonomiska politiken skall få utvecklas. En fullständigt fri marknadsekonomi kan inte accepteras. Sverige har med sin blandekonomi säkerligen lyckats bättre än många andra länder, men det står klart att den opportunistiska politik med dragning åt socialism som socialdemokraterna drivit under senare år inte leder till en bättre situation för vårt land.

Detta alternativ som det socialdemokratiska partiet lagt fram nu är ett ganska magert papper. Det innehåller inte förslag som kan leda till några särskilda förbättringar. Det kan hända att oppositionen är ganska oerfaren, men vi får hoppas att socialdemokraterna får vara i den situationen under lång tid. Då kanske de får större erfarenheter och möjligheter att agera i opposition.

Den nya regeringen fick ärva stora svårigheter, men den har betydligt bättre förutsättningar att föra vårt land framåt. Socialdemokraterna må gärna fortsätta med sina rosenröda drömmar om att få komma tillbaka efter tre år och i sina drömmar glömma bort vad som är den verkliga folkviljan. Sannolikt kommer de nuvarande regeringspartierna att sitta kvar inte bara under tre eller sex år utan mycket längre tid, och då finns det möjligheter att föra vårt land dithän att vi kan få bättre förutsättningar än vi har just nu.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis ta upp ett uttalande som industriminister Åsling gjorde här nyss. Han sade att vi socialdemokrater inte riktigt har hängit med i utvecklingen, att våra förslag inte var tillräckligt omfattande för att lösa dagens problem. Som ett konkret exempel på det tog han stödet till företag som utbildar i stället för att permittera personal. Vår satsning var enligt herr Åsling tafatt. Herr Ahlmark däremot skulle ha tagit till ordentligt!

Det här stödet är nu 8 resp. 12 kr. i timmen. Vi har i vårt budgetalternativ och i vårt förslag till åtgärder för vintern och våren föreslagit en höjning till 16 resp. 24 kr. per timme. Herr Ahlmark har i det satsningspaket som han lade fram i torsdags – alltså den 27 januari – föreslagit 25 kr. för de första 160 timmarna. Men i budgeten, som han lade fram för knappt tre veckor sedan och som skall börja gälla från den 1 juli i år, föreslog han 10 resp. 15 kr. Vem är tafatt? Herr förste vice talmannen Bengtson kanske kan svara på det.

Herr talman! I sin sista replik på Olof Palmes inlägg tog Per Ahlmark upp kvinnornas situation. Bl. a. citerade han ur en nytkommen bok av Rita Liljeström m. fl. Det är en bok där några sociologer redogör för en familjepolitisk utvärdering av en försöksverksamhet som den gamla jämställdhetsdelegationen tog initiativ till.

Det är bra att arbetsmarknadsministern har uppmärksammat den här nya boken. Men det hade ju varit ännu bättre om han i arbetet på budgetpropositionen hade ägnat en tanke åt den försöksverksamhet som Rita Liljeström och hennes medarbetare undersökt och beskrivit i boken.

Försöksverksamheten, som syftar till att öka kvinnornas möjlighet att få arbete i traditionellt manliga jobb och som pågår i sex län, skall enligt det ursprungliga försöket upphöra den 1 juli i år. Arbetsmarknadsstyrelsen har begärt att få fortsätta. Den borgerliga regeringen säger ingenting i budgeten.

När arbetsmarknadsministern står i talarstolen, *då* kommer han ihåg kvinnorna. När han utformar sin budget för kommande år är de bortglömda.

Skillnaden mellan regeringens och socialdemokraternas sysselsättningspolitik har varit uppe i diskussionen tidigare. Olof Palme och andra har betonat att vi måste ha en stark ekonomi – en stram finanspolitik – för att kunna ta krafttag för sysselsättningen, för att ha råd att sätta in åtgärder där de ger mest resultat. Bakom detta ligger insikten om att det inte finns en enda sammanhängande arbetsmarknad. I stället finns det ett stort antal lokala arbetsmarknader. Situationen kan skifta från den ena till den andra men också från det ena yrkesområdet till det andra. Det kan vara god tillgång på arbete för en viss yrkesgrupp – brist för andra. Men en god tillgång på arbete innebär inte heller att arbetstillfällena är lämpligt utformade med hänsyn till den enskilda människans förutsättningar. Det finns inga automatiskt verkande krafter som löser problemen och skapar rätt typ av arbete på rätt plats och vid rätt tidpunkt.

Det är insikten om att arbetsmarknaden inte är densamma i Lycksele och i Stockholm, insikten om att förhållandena för en kvinna i 50-årsåldern med sjuårig folkskola och städning på deltid och för en 35-årig manlig yrkesarbetare ser helt olika ut, som är grunden för den socialdemokratiska politiken.

Arbetsmarknadsminister Ahlmark kallar det mytbildning när vi talar om skillnaden mellan generella och riktade åtgärder. Herr Ahlmark och jag tillhör samma generation, och vi var väl båda för unga för att riktigt hänga med i diskussionen när LO 1951 lade fram sin rapport Fackför-eningsrörelsen och den fulla sysselsättningen. En av de viktiga frågorna som diskuterades i den rapporten var hur man skall kunna upprätthålla full sysselsättning utan en omfattande överhettning i ekonomin med inflation etc. Det förslag man kom med var att föra en hård finanspolitik men komplettera den med aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser.

De här grundläggande teorierna har utvecklats och förfinats i den praktiska politiken under socialdemokratins ledning. Det är betänkligt att

herr Ahlmark som nu sitter som arbetsmarknadsminister tydligen här så dåligt perspektiv bakåt och så svårt att se de krav framtiden ställer att han kan avfärda den här för sysselsättningen så viktiga frågeställningen med att kalla den mytbildning.

Det är ju tack vare att vi i Sverige har lagt så stor vikt vid utformningen av sysselsättningspolitiken som vi klarat den djupa ekonomiska krisen utan att arbetslöshetens gissel drabbat hundratusentals människor. Det är mycket tack vare de riktade arbetsmarknadspolitiska och näringspolitiska insatserna som vi steg för steg har kunnat förbättra kvinnornas situation på arbetsmarknaden – förbättra den men inte utveckla den så att vi än kan vara nöjda: Många kvinnor skulle vilja ha ett förvärvsarbete men kan av olika skäl inte få det. Sysselsättningsutredningen räknade med att mer än 180 000 kvinnor i åldern 25–44 år vill ha förvärvsarbete nu eller inom mycket kort tid. Och bland de något äldre kvinnorna är yrkesverksamheten ännu lägre.

För de flesta kvinnor är anställningstrygghet, löner och befordringsmöjligheter sämre än för männen. Många kvinnor är deltid arbetande, och vi vet att det minsann inte alltid är en fråga om ett fritt val. Bland ungdomarna är det framför allt tonårsflickorna som har de största problemen att få arbete, praktik eller utbildning som passar dem. Mer än hälften av de arbetslösa är kvinnor. I Olofström och i Örebro har en rad kvinnor i dag fått besked om att deras arbete är hotat.

Det är ingen överdrift att säga att arbetsmarknads-, närings- och regionalpolitiken i hög grad rör kvinnornas situation och måste anpassas till deras förhållanden. Skall Sverige kunna hävda sin ställning som ett av de länder som går i spetsen för jämställdhet mellan kvinnor och män, skall vi kunna hävda rätten till arbete för kvinnorna, då krävs det kraftfulla åtgärder också i fortsättningen.

Den som lyssnade på de borgerliga partierna i valrörelsen, den som läste regeringsdeklarationen och hörde på de borgerliga inläggen när riktlinjerna för sysselsättnings- och regionalpolitiken diskuterades här i kammaren i december trodde kanske att de praktiska åtgärderna skulle komma. Det största oppositionspartiet lovade i valrörelsen 400 000 nya jobb fram till 1980. Rimligen borde en stor del av dem komma kvinnorna till del.

I regeringsförklaringen hette det att jämställdhet mellan kvinnor och män är utgångspunkten för regeringens politik och att nya arbetstillfällen måste skapas i näringslivet. I december strök de borgerliga ledamöterna i riksdagens arbetsmarknadsutskott under att det finns ett stort behov av nya arbetstillfällen, inte minst för kvinnornas skull.

Riksdagens beslut, som togs strax före jul, innebar att politiken skall inriktas på en fortgående ökning av sysselsättningen. Budgeten var den borgerliga regeringens tillfälle att tala om hur man ville förverkliga det beslutet. Besvikelsen blev stor. Ambitionen att höja sysselsättningen var borta. Är det glömska, är det nonchalans eller är det oförmåga? Eller är det med herr Åslings vokabulär tafatthet? Det hjälper inte att borgerliga

företrädare som herr Åsling och nu senast herr Bengtson i Jönköping står upp här i talarstolen och förklarar att man har kvar målsättningen om de 400 000 nya jobben, när man inte i den praktiska politiken tar ett enda steg för att förverkliga den. Herr Ingemund Bengtsson i Varberg har redovisat att av de 400 000 nya jobben fattas det 395 000.

Arbetsmarknadsministern sade förut att budgeten på punkt efter punkt stöder den fulla sysselsättningen. Men det är ju inte sant. De nya arbetstillfällena som i december månad var så angelägna för kvinnorna har man nu trollat bort. Det totala antalet personer på den svenska arbetsmarknaden kommer inte att öka nämnvärt under år 1977, heter det i bilaga 15, dvs. arbetsmarknadsdepartementets del av budgeten. I finansplanen sägs t. o. m. att den totala utbudsökningen av arbetskraft kan väntas bli mindre än under 1976.

Regeringen räknar alltså kallt med att kvinnorna skall vara en buffert som får ta konsekvenserna av näringslivets bristande efterfrågan på arbetskraft. Det är inte ett stöd för den fulla sysselsättningen.

Vi socialdemokrater kan inte acceptera en så passiv politik. Vi kom tidigt i januari med en rad förslag för att hålla arbetslösheten nere under vintern och våren. Det är bra att regeringen nu har gått in på samma linje. I vår motion om arbetsmarknads- och regionalpolitiken för vi fram en rad krav på åtgärder för att fullfölja riksdagens decemberbeslut om en fortgående ökning av sysselsättningen. Inte minst för kvinnornas skull vore det bra om den borgerliga riksdagsmajoriteten tog fasta på de förslagen.

Kvinnornas rätt till arbete på goda villkor är för oss socialdemokrater ett viktigt mål. Vi vet att det inte kan förverkligas med en gång. Men vi har i politisk handling när vi var i regeringsställning visat förmåga att steg för steg närma oss det här målet. Och vi kommer i oppositionsställning att gå vidare på samma linje. Den borgerliga regeringen har i sin budgetproposition inte ens visat viljan att hävda kvinnornas rätt till arbete.

Det är konkreta åtgärder, inte herr Ahlmarks ord från en talarstol, som kvinnorna kräver.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Leijon använde om igen uttrycket att centern lovade 400 000 nya jobb. Jag skall be att få fråga var det citerat kommer ifrån. Flera socialdemokrater har sagt det utan att förete några bevis på att det verkligen har sagts på ett sådant sätt som de gjorde.

Centern har sagt att 400 000 nya jobb är en målsättning. Men fru Leijon lyckades sorgfälligt undvika att tala om vilken den socialdemokratiska målsättningen är fram till 1980 i sysselsättningsavseende. Kan inte någon ledamot av det socialdemokratiska partiet ge svar på den frågan?

Sedan säger fru Leijon att inte ett steg har tagits för att klara sysselsättningen. Jag sade redan i mitt tidigare anförande att man bör observera att omfattande åtgärder görs för att trygga sysselsättningen vid

Norrbottnens Järnverk och varven och för att stödja andra sviktande branscher och att kostnaderna för dessa åtgärder 1977 torde uppgå till över 3 miljarder. Är det detta som inte är något försök att klara sysselsättningen? Jag påvisade också att i varje fall så långt fram som till december var sysselsättningen inte sviktande utan uppehölls vid ungefär samma nivå. Sedan vore det kanske också anledning att observera vad som sker ute i Europa, där den redan höga arbetslösheten har stigit ytterligare. Kan vi vara fullständigt oberörda av den saken?

Fru Leijon säger att man för en positiv politik ifrån oppositionens sida. Jag skulle nog hellre vilja hålla med industriministern om att det i stället verkar vara ganska tafatta försök och att det blivit ett magert resultat av det socialdemokratiska motionsarbetet.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågade beträffande utbildningsbidragen vem som var tafatt – regeringen, som i januari föreslog en höjning till 10 resp. 15 kr. och några dagar senare under en kortare tid en höjning till 25 kr., eller vi, som föreslagit 16 resp. 24 kr. På det svarade inte herr förste vice talmannen Bengtsson.

Nu säger han att centern aldrig lovade de här 400 000 nya jobben utan att det var en målsättning. Låt vara att det var en målsättning – men varför har man då tappat den i budgetpropositionen? Nu har man ju målsättningen att sysselsättningen under 1977 inte skall öka nämnvärt eller, enligt finansplanen, inte öka alls.

Jag menar att detta är ett klart avsteg från ett beslut som riksdagen fattade så sent som i december, då vi alla var överens om att politiken skulle inriktas på en förtgående ökning av sysselsättningen. Och jag står fast vid vad jag sade förut: I budgetpropositionen redovisas ingenting för att föra oss in på den linjen, om inte herr Bengtsson nu vill kalla de 5 000 nya jobben för ett steg på vägen. Men jag tycker att det är så marginellt att det inte är mycket att prata om.

Sedan är det väl självklart att en regering i Sverige måste ha ansvar för att vidta några slags åtgärder för sysselsättningen. Det vore märkligt om det inte hade kommit några förslag när det gällde t. ex. den aktuella situationen under vintern och våren. Men vad min frågeställning handlar om är inte bara en oförändrad ambition i fråga om sysselsättningen utan att vi skall gå vidare för att i verklig mening kunna hävda allas rätt till arbete.

De borgerliga partierna har tidigare här i riksdagen talat om den långa rad kvinnor som i dag inte kan få ett förvärvsarbete som de önskar, om de hinder som står i vägen för dem. Men vilka är de praktiska och konkreta förslagen till åtgärder för att hjälpa dessa kvinnor? Ja, i den borgerliga budgetpropositionen finns de i varje fall inte.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Allt prutades inte men hälften prutades omedelbart. I sitt första anförande sade fru Leijon att regeringen inte hade tagit ett enda steg för att förbättra sysselsättningen. Nu erkänner hon att några åtgärder givetvis har vidtagits. Det var ju väl att vi fick det erkännandet.

När socialdemokraterna satt i regeringsställning sades det otaliga gånger från denna talarstol att de borgerliga kom med överbud. Det vore intressant att få veta vad som är överbud nu i den situation som det socialdemokratiska partiet befinner sig i.

Vi skulle enligt fru Leijon ha tappat målsättningen 400 000 nya jobb. Men den målsättningen gäller inte för år 1977 utan för år 1980. Om utvecklingen blir gynnsam finns det möjligheter att uppnå det målet. Däremot gav fru Leijon inte besked om den socialdemokratiska målsättningen. Vad har det socialdemokratiska partiet för målsättning beträffande sysselsättningen fram till år 1980?

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligen inte stora krav på sysselsättningspolitiken som herr förste vice talmannen Bengtson har. Han säger att målsättningen om de 400 000 nya jobben inte gällde 1977 utan fram till 1980. Ja, men de kliv man tar här i början är väldigt små om målsättningen att klara resten till 1980 skall vara någonting värd, någonting att ta fasta på. Det är som Ingemund Bengtsson sade förut: 395 000 av de 400 000 jobben är kvar, och detta skall man alltså få till stånd fr. o. m. år 1978.

Sedan har herr förste vice talmannen Bengtson tydligen inte förstått diskussionen om utbildningsbidragen, och det är beklagligt att varken herr Åsling eller herr Ahlmark finns här för att förklara den något förvirrade situation som människorna kanske upplever när de olika summorna bollas i luften från vecka till vecka.

Överbud sade herr förste vice talmannen Bengtson att vi många gånger har anklagat den borgerliga oppositionen för. Det har vi gjort, och det med rätta. Jag har inte möjlighet att under denna korta replik räkna upp alla löften som de borgerliga partierna gav i valrörelsen – löften till barnfamiljerna, löften om skattesänkningar och annat. Men vi från den socialdemokratiska oppositionen har försökt tala om att vi inte kommer att föra en liknande politik. Vi kommer att föra en oppositionspolitik som vi skulle kunna ta ansvar för också i regeringsställning. Det innebär bl. a. att vi säger, att för att kunna rädda sysselsättningen, för att kunna öka sysselsättningen och bl. a. ge alla de kvinnor som vill ha förvärvsarbete en chans att också få det, måste vi föra en stram finanspolitik. Det måste vi göra för att ha råd att rikta in åtgärderna där de ger bästa resultat för orter, för branscher och för grupper av människor som är i behov av samhällets stöd. Det är det som är en aktiv sysselsättningspolitik, en politik som så småningom kan ge arbete åt alla människor. Jag tänker på kvinnorna, de som har ett arbetshandikapp, de som bor

på orter där man i dag har ont om arbetstillfällen m. fl. Det är ingen överbudspolitik utan en politik som tar ansvar för människornas väl.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det har nu gått ett par månader sedan valet och regeringsskiftet i höstas, och man kan börja skönja vissa konsekvenser och linjer. Av någon obegriplig anledning har den socialdemokratiska partisekreteraren Sten Andersson kallat den gångna tiden för "regeringens smekmånad". Någon smekmånad i förhållande till socialdemokratien kan det knappast ha varit. Från socialdemokratisk sida har man ju huvudsakligen ägnat sig åt att försöka förklara valnederlaget som ett resultat av skrämselfpropaganda och ett svek från borgerligt håll. Det är något märkligt att det inte är andra slutsatser man drar av det förhållandet att socialdemokratien på åtta år förlorat 15 % av sin andel av väljarkåren. Det är alltså inte fråga om en enstaka företeelse som inträffat i det senaste valet.

Det kan också vara intressant att jämföra socialdemokratiens beteende nu och efter det tidigare stora valnederlaget år 1928. Både Olof Palme och andra socialdemokratiska politiker och skribenter har ju ofta under de gångna månaderna återkommit till detta val. Då ägnade sig partiets företrädare åt allvarliga analyser av valnederlagets orsaker och hur man själv brustit i valuppläggnings. Per Albin Hansson trodde att man förlorat valet på den ogenomtänkta motionen om en kraftig ökning av arvsbeskattningen, under det att Arthur Engberg ansåg att orsakerna var att man inte undvikit en valkartell med kommunisterna. Man drog lärdomar av valet, och det ledde till Per Albin Hanssons propaganda för folkhem i stället för socialisering. Det gav också resultat, ty vid valen såväl 1930 som 1932 vann socialdemokratien betydande segrar och återtog sina tidigare förluster.

Det kanske vore klokt av socialdemokratien att även i dag försöka sig fram på en mer konstruktiv väg. För vi är väl alla i dag klara över att landet står inför stora svårigheter, som här omvittnats av åtskilliga talare. Man kan naturligtvis ägna sig åt att diskutera vems ansvaret är, och det må ju stå oppositionen fritt att påstå att den nytillträdande regeringen har ansvaret för läget. I själva verket är det de gångna årens politik som lagt grunden härför.

Många socialdemokrater ser lösningen på dagens problem inom ramen för det nuvarande blandekonomiska samhället, men man tycker sig i stigande omfattning se nya tendenser inom socialdemokratien, där man i olika avseenden tar avstånd från det blandekonomiska samhället – eller i varje fall från vad det måste kräva av sina medlemmar. Åtskilliga fackliga företrädare för de hårdast drabbade industrierna – tekoindustrin och stålindustrin – börjar kräva statligt övertagande av industrier för att, som man säger, rädda jobben. Men hur skulle egentligen ett statligt övertagande av företag kunna medverka till detta? Ingenting tyder väl i och för sig på att statlig drift ger bättre produktionsresultat – snarare tvärtom.

Vi har ju sorgliga erfarenheter av hur statlig verksamhet kan se ut, åtminstone när socialdemokratin är ansvarig för den.

Låt mig bara inom parentes nämna några ord om hur man skött Stålverk 80, som berörts tidigare i dag av naturliga skäl. Först kom man med ett förslag till Stålverk 80 för 4,7 miljarder. Sedan steg efter hand aptiten, och man var efter en tid uppe i över 10 miljarder kronor. Så kom den besvärliga verkligheten in, som ibland brukar kallas för eftertankens kran- ka blekhet. Regeringen tvingades stryka valsverken och så småningom även skära ned Stålverk 80 till hälften, varefter den socialdemokratiskt dominerade styrelsen med Ingvar Svanberg i spetsen i oktober förra året ansåg sig nödsakad att skjuta hela projektet på en osäker framtid.

Häromdagen kom Ingemund Bengtsson, som kanske är tänkt som en kommande mera framgångsrik industriminister än Rune Johansson, och förklarade att socialdemokraterna omedelbart efter ett segerval åter kommer att sätta i gång byggandet av Stålverk 80. Är det inte ett ganska skrämmande exempel på ekonomiska felbedömningar och lättsinnig löf- tespolitik? Det märkliga är dessutom att man i Norrbotten söker göra gällande att det är de borgerliga partierna som stoppat stålverkets ut- byggnad. Det var dock en socialdemokratisk styrelse som beslöt om detta.

För en stund sedan desavouerades såvitt jag förstår Ingemund Bengtsson av Rune Johansson, som sade att han blott menade att föra pla- neringen up to date. Men kanske Ingemund Bengtsson trodde att högre makter skulle ordna det så vist att det rätta konjunkturögonblicket för att åter ta upp Stålverk 80 skulle inträffa just när socialdemokraterna hoppades återta makten.

Det är klart att det kan te sig naturligt att ge statsbidrag och sub- ventioner eller att på annat sätt gynna ett statligt företag och därigenom försöka komma ifrån de svårigheter som olika branscher befinner sig i, men det är å andra sidan också klart att man inte i längden kan sub- ventionera alla företag som går dåligt. Skall man över huvud taget ac- ceptera det blandekonomiska samhället, så måste det också innebära att man kräver att företagen skall vara lönsamma. Annars kommer den sven- ska levnadsstandarden att stagnera eller t. o. m. sjunka. Det är alltså ingen lösning att kräva att företag skall socialiseras och få statligt stöd. Företagen måste sanera sig själva. Det har också industriminister Åsling vid olika tillfällen, senast här i kväll, givit uttryck för. I och för sig utesluter detta naturligtvis inte statliga insatser vid olika tillfällen och i olika former, men kravet på full sysselsättning får inte tolkas så att man skall upprätthålla produktionen vid ett visst företag endast för att de där anställda skall kunna vara verksamma, alldeles oavsett om fö- retagets produkter går att sälja eller inte.

Det finns också ett annat oroväckande tecken på propagandafronten. Man säger från radikalt socialdemokratiskt håll – och självfallet också från partier längre till vänster – att produktionen inte skall baseras på det som ger profit eller, för att uttrycka sig något enklare, på det som går att sälja, utan man skall producera vad människorna verkligen be-

höver. Detta är ett grundangrepp mot blandekonominns samhälle. Det är också ett grundangrepp mot respekten för den enskilda människan. Ty vad innebär egentligen uttrycket? Jo, det innebär att man utgår från att den enskilda människan inte vet vad hon vill köpa, utan att hon är manipulerad och köper vad företagen vill sälja. I stället erbjuder man vederbörande att någon myndighet eller ett planeringsorgan skall bestämma vad företagen skall producera och förutsätter att det finns en planerare som bäst vet vad de enskilda människorna i grund och botten önskar. Det är det verkliga elitsamhället man då bekänner sig till – alltså samma människor som i andra sammanhang klagat på allt vad elitänkande heter. Då har man också kommit över till ett planekonomiskt mer eller mindre socialistiskt-kommunistiskt samhälle.

Men det är givet att man i dagens situation måste ställa sig frågan: Är den kris som vi nu har i Sverige och som andra länder i Västeuropa och Förenta staterna också genomgår allvarlig, och av vilket slag är den? Kommunisterna i alla länder säger alltid vid varje större eller mindre kris som inträder i det ekonomiska livet att det är "kapitalismens kris" och att kapitalismen står nära sin undergång. Det förefaller inte särskilt troligt och riktigt. Vi kan ju ändå konstatera att levnadsstandarden i det blandekonomiska Sverige i dag fortfarande är mer än dubbelt så hög som i vårt stora grannland österut, som nu under 60 år har åtnjutit förmånerna av ett kommunistiskt system. Man kan således konstatera att så illa fungerar inte det blandekonomiska systemet i den form det har fått i Sverige.

Vilka är då de svenska svårigheterna? Vad är det som har lett oss till den situation som vi nu befinner oss i? Ja, i viss utsträckning är det naturligtvis den kris som råder runt omkring oss och inte minst de problem som oljeländerna har skapat för den övriga världen. Men sedan har vi vår egen del av ansvaret. Jag tror man vågar säga att problemen inte för Sveriges del, åtminstone inte ännu, är av teknisk natur. Vår produktionsapparat står i sin helhet tekniskt och organisatoriskt fortfarande mycket högt, lika högt som i något annat västerländskt land och högre än exempelvis i Storbritannien, där en del av landets kris beror på en eftersläpning i utvecklingen i vad gäller såväl attityder hos arbetsmarknadens parter som näringslivets tekniska utrustning. Men på ett par punkter kan man i dag se oroande framtidstecken. Hela den innovationsrikedom som tidigare har utmärkt Sveriges näringsliv och varit en av de väsentliga förklaringarna till de svenska framgångarna på ekonomins område har betänkligt sinat. Likaså har lusten att ta initiativ, att starta nya företag, väsentligt avtagit. Vi har ju kunnat konstatera att det bildas mycket färre nya företag i dag än som läggs ner. Bakom dessa förhållanden ligger naturligtvis flera faktorer. En av de viktigaste är den skattepolitik som har förts av den tidigare socialdemokratiska regeringen. En annan är det klimat i vilket näringslivet, inte minst mindre företagare, tvingas verka i dag.

För att lösa dessa problem krävs det medverkan av alla goda krafter,

från politiker och ekonomer till företagsledare och anställda. Som jag ser det bör det centrala syftet med medbestämmandelagen vara just att vilja gemensamt bidra till att produktionsresultatet blir så gott som möjligt. Detta utesluter självfallet inte att olika meningar kan och skall föreligga om hur resultatet skall fördelas, eller med andra ord hur priser och löner skall utvecklas. Jag vill ändå inskjuta att det problemet är betydligt mer invecklat än att tala om kapitalister och löntagare som de enda två grupper som står mot varandra. Det finns åtskilliga löntagargrupper som har mot varandra stridande intressen, och det finns åtskilliga slag av kapitalister, från dem som har ärvt sin förmögenhet till dem som sparar av sina inkomster för att genom aktieköp och liknande bidra till investeringarna i landet.

Tyvärr står inte de här förhållandena klara för alla. Man tycker på socialdemokratiskt håll att det är fullt naturligt med ett intimt samarbete och växelverkan mellan det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen. Däremot kritiserar man skarpt diskussioner med företagare. Då sägs det genast – som vi har sett många exempel på, inte minst under den senaste tiden – att borgerliga partier går i företagarnas ledband eller exekverar deras order. Är det inte snarare självklart att man med största intresse skall ta del av vad alla parter på arbetsmarknaden, inte minst de som har huvudansvaret för företagsplanering, har att anföra? Det märkliga är ju också att sådana diskussioner ofta förekom på Tage Erlanders tid, även om man av taktiska skäl inte talade så högt om det. Det vore värdefullt om man kunde sluta med denna enkla demagogi. Den är endast ägnad att ytterligare minska intresset och lusten hos medborgarna att skapa nya produkter och ta nya initiativ.

Man behöver inte lyssna till vad företagarna säger om sin svåra situation i dag. Det räcker med att titta på kalla siffror, och eftersom flera talare i dag redan har berört dessa frågor och återgett en mängd siffror skall jag avstå från att ytterligare gå in på detta.

Det kanske mest konkreta beviset på vårt brydsamma läge är försämringen av våra konkurrensmöjligheter när det gäller utlandet, vilket också omvittnats här i dag. Detta i sin tur beror inte på att våra produkter blivit relativt sett sämre, utan på den kostnadsökning som inträtt och som också den redan blivit omvittnad.

Det är en föga konstruktiv debatteknik att som herr Palme i dag och för någon tid sedan LO-tidningen hävda att vårt kostnadsläge inte försämrats så särskilt mycket, om man ser på utvecklingen under en längre tidsperiod, alltså från 1965 till 1975 som här anförts. Det centrala i dagens situation är att man, vid en jämförelse med exempelvis ett så oerhört viktigt land som Västtyskland, måste konstatera att våra priser under de senaste två åren försämrats med över 30 % i förhållande till de västtyska. Det är ju de siffrorna som är viktiga för att förstå varför vi just under dessa år har fått de starkt ökade svårigheterna för vår export. Det behövs inte sägas mer på den punkten för att alla skall förstå hur allvarligt läget är.

Man kan naturligtvis hoppas på att det snart uppstår en stark högkonjunktur i omvärlden och att arbetslöner och priser därvid snabbt kommer att drivas i höjden utomlands. Men det är svårt att tro att enbart optimistiska antaganden på detta område kan återge vårt land dess tidigare konkurrenskraft. Mot denna bakgrund ter sig diskussioner om utrymmet för ytterligare lönehöjningar i dagens läge något verklighetsfrämmande. Det är självfallet riktigt att en devalvering, om den inte kombineras med andra åtgärder, kan bli ett slag i luften och därför bör undvikas. Men om inte utvecklingen blir oväntat gynnsam och ansvarskänslan bland alla berörda parter är mycket stor, kan vi hamna i den situationen att en devalvering blir oundviklig för att vi skall kunna upprätthålla en acceptabel export.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja varna för den märkliga uppfattningen hos många människor att högre makter på något sätt skulle ha bestämt att Sverige, efter att ha varit ett ganska fattigt land, numera alltid kan göra anspråk på att ha en högre levnadsstandard än andra västeuropeiska länder. Vi är kanske inte mer begåvade, mer flitiga och mer uppfinningsrika än övriga folk i Västeuropa. Vi har emellertid haft en rik tillgång på råvaror och kunnat hålla oss utanför två världskrig. Men på längre sikt kommer nog en utjämning av levnadsstandarden att äga rum, och det är kanske meningslöst att försöka kämpa emot en sådan. Det skulle dessutom strida mot jämlikhetstankar som återfinns inte minst inom det socialdemokratiska partiet.

Sammanfattningsvis vill jag beträffande allvaret i vår ekonomiska situation säga följande. Svensk industri befinner sig på en mycket hög teknisk nivå och våra produkter är i sig begärliga. Temporärt är vårt kostnadsläge en stark belastning som dock kanske kan klaras. Betydligt allvarigare är den pessimism, ja, kanske resignation som under senare år utbredd sig i näringslivet och som har sin grund i den förda politiken. Här kan på mycket kort sikt endast begränsade åtgärder vidtas, och jag förstår väl om man inte minst bland småföretagarna tycker att regeringen inte tillräckligt snabbt och hårt lagt om rodret, men detta tar faktiskt tid. Är emellertid de demokratiska partierna beredda på sakliga och seriösa överläggningar, finns det ändå möjlighet att på något längre sikt återknyta till den utveckling som tidigare vunnit allmän respekt världen runt.

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag noterade att herr Siegbahn mitt uppe i sitt hyllningstal till de fria marknadskrafterna ändå gav socialdemokratin en smula beröm. Han sade att jämlikhetstanken finns inom socialdemokratiska partiet och att levnadsstandarden är hög i vårt land. Ja, levnadsstandarden är hög, och det beror på den socialdemokratiska politik som förts under ett antal år.

Herr Siegbahn anför – precis som alla andra borgerligare talare gjort under dagens debatt – på det hela taget kostnadsläget som orsak till de bekymmer vi har. Det finns då anledning att fundera över varför

regeringen sänker skatten för exempelvis sådana som Bo Siegbahn och mig i stället för att använda de pengarna till att stötta upp industrier som behöver stöd.

Under en följd av år har företrädare för de kapitalistiska partierna åkt runt i landet och talat om att marknadskrafternas fria spel kan klara sysselsättningen i framtiden. Med slagord och fraser som decentralisering och närdemokrati har de gjort gällande att samhället i alltför stor utsträckning blandat sig i näringspolitiken. De kapitalistiska partierna, i första hand centerpartiet, har i dagligt tal angripit socialdemokratien för en ensidig satsning på de stora företagen och påstått att vi utarmar de mindre samhällena och småföretagen. Med romantiska funderingar om ett samhälle som fanns för länge sedan har centerpartisterna pratat om lokalsamhället som en lösning på alla problem.

Verkligheten visar att man inte kan möta framtiden med drömmar. För oss som växt upp och lever i en industrimiljö är det naturligt att slå fast att vi måste värna om och utveckla vår exportindustri. Därför är det naturligt för oss att säga att om vi skall kunna klara sysselsättningen i framtiden måste också samhället i större utsträckning kunna styra utvecklingen på näringspolitikens område.

Uddevalla är ett typiskt exempel som visar att samhället på ett aktivt sätt måste gripa in. Där finns inga marknadskrafter att lita till för framtiden. Det vet löntagarna på Uddevallavarvet, det vet man på konfektionsföretaget Tiger-Pingvin, det vet man på träindustrin Junoprodukter och på Nordverk, som tillverkar vägmaskiner och produkter för bl. a. Volvo. På dessa företag har samhället i en eller annan form fått gå in och städa upp efter de fria marknadskrafterna.

På grund av strukturproblemen ser nu framtiden dystert ut i Uddevallaregionen – ja, inte bara där utan i hela norra Bohuslän. Jag är övertygad om att man inte kan lösa problemen i Uddevalla bemästras så kommer det att medföra stora svårigheter för hela den norra delen av Bohuslän. Småföretagen där är ofta beroende av bl. a. Uddevallavarvet, liksom naturligtvis alla de människor som dagligen pendlar till sitt arbete i Uddevalla. Kan man inte klara problematiken på t. ex. Uddevallavarvet så drabbas de små företagen också, eftersom de tillverkar en mängd produkter för de större företagen.

Under några år har det investerats hundratals miljoner kronor på en utbyggnad av Uddevallavarvet, detta för att möta framtidens krav på en rationell verksamhet. Utbyggnaden i Uddevalla var planerad att ge sysselsättning åt ytterligare ca 900 människor. Planeringen i kommunen inriktades på detta. Vi vet att utvecklingen har visat att den planerade utbyggnaden för 900 människor inte kommer att genomföras.

I dag arbetar ca 3 400 människor vid Uddevallavarvet. Detta innebär att ungefär hälften av alla de industrisysselsatta i kommunen arbetar inom varvsnäringen. Detta visar kommunens beroende av varvets verksamhet.

Det finns anledning att känna oro inför framtiden, inte minst mot

bakgrund av att länsstyrelsen i sina planeringsprognoser räknar med en minskning av sysselsättningen inom varvsnäringen i Uddevalla med ca 900 personer. Var och en kan konstatera att det skulle innebära en katastrof om dessa prognoser skulle slå in.

Därför vilar naturligtvis ett stort ansvar på den borgerliga regeringen när det gäller att lösa problemen inom varvsnäringen.

Det är också viktigt att i samband med diskussionen om kostnadsläget peka på att Uddevallavarvet har lyckats ganska väl i vinsthänseende. Så sent som under förra året hade man en vinst på ett par tiotal miljoner kronor. Jag är därför övertygad om att det genom samhällsinsatser under några år kommer att bli en ljusare framtid för varvet.

Det finns också andra verksamheter i Uddevalla som är beroende av en aktiv politik från samhällets sida. På det statsägda företaget Tiger-Pingvin AB ställer sig nära 400 människor, till största delen kvinnor, frågan: Hur blir vår framtid? Kommer företaget att vara kvar i kommunen? Ingen vet – ovissheten är stor.

Även här måste naturligtvis samhället och den nya regeringen visa sitt ansvar. Det finns flera exempel på att statsmakterna i samverkan med kommun, företag och anställda måste gripa in, inte minst med tanke på Uddevallas betydelse som är ett regionalt centrum för Bohuslän.

Jag kan notera att industriminister Åsling för några dagar sedan besökte Uddevalla och informerades om situationen. Det är min förhoppning att besöket ger positivt resultat framöver. Vi har i Uddevalla bl. a. planerat för en utbyggnad av verksamheten i hamnen. Det är viktigt att statsmakterna snarast medverkar till att denna hamnutbyggnad kommer till stånd, både från sysselsättningssynpunkt och från trafikpolitisk synpunkt. Hamnverksamheten i Uddevalla har stor betydelse för hela trestadsregionen. Utan denna verksamhet finns risker för ytterligare nedskärningar av antalet anställda.

Därför är det både min förhoppning och många människors krav, att regeringen slår vakt om Uddevalla som ett regionalt centrum för hela Bohusläns framtid.

Låt mig till sist, herr talman, knyta an till dagens debatt om byggnation på jordbruksmark. Ingvar Carlsson pekade på att centern handlar olika i teori och praktik.

Det finns fler exempel på detta. I Uddevalla kommun har centerpartiet styrt under en sexårsperiod. Trots motstånd från socialdemokratin låter centerpartisterna ett privatbolag bygga villor på mycket god jordbruksmark, fastän det fanns andra alternativ på annan mark som kommunen äger. Det är bara att konstatera att centerpolitik är ganska svårbegriplig.

I detta anförande instämde fru Johansson i Uddevalla (s).

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Uddevalla sade att jag hade konstaterat att vi har en hög levnadsstandard i Sverige och att den i så fall berodde

på den socialdemokratiska politiken, ett faktum som han med tillfredsställelse kasserade in. Jag vill inte på något sätt bestrida att socialdemokratin har haft stora förtjänster i den standardutveckling som ägt rum under de gångna 50 åren. Jag har dessutom ett socialdemokratiskt förflutet. Men det är inte bara socialdemokratin utan också hela den industriella utvecklingen och åtgärder och bidrag från alla håll som har medfört denna utveckling.

Jag vill också ta upp en annan liten fråga. Herr Nilsson frågade varför regeringen använder pengar för att ge högre löner – eller såvitt jag förstår för att ta ut mindre skatt – i stället för att stödja företag som behöver stöd. Men om ni fått bestämma hade vi ju haft 3 miljarder kronor högre arbetsgivaravgifter, som nu alltså inte tas ut, vilket har ett visst värde för företagen.

Jag vill också göra det påpekandet att det tragiska med dessa allmänpolitiska debatter är att ledamöterna går upp i talarstolen och håller ett anförande, eventuellt läser upp ett redan skrivet sådant. Någon direkt debatt är det egentligen inte. Men, herr Nilsson, det är en väldigt viktig fråga som jag anser mig ha just behandlat i mitt anförande. Herr Nilsson sade: samhället måste i allt större utsträckning styra utvecklingen. Ja, vi är naturligtvis överens om att samhället måste ta ansvar på olika punkter, därom råder inga delade meningar i något politiskt parti. Men frågan är: Hur mycket? "I allt större utsträckning" kan ju betyda ungefär som Simpevarpsmotionen som den socialdemokratiska partistyrelsen antog och som sedan även det socialdemokratiska partiet antog vid den senaste kongressen, att *man alltmör skall socialisera hela näringslivet*. Då har man lämnat det blandekonomiska samhället. Det var det jag försökte diskutera.

Det är självklart att man skall ge vissa riktlinjer och vissa ramar inom vilka näringslivet får fungera. Men om man tror att det enda sättet att driva ekonomisk politik är att staten tar över mer och mer, skall man erkänna det. Då skall man ha klart för sig att vi styr mot ett kommunistiskt samhälle. Om man till varje pris skall behålla alla jobb, då har man gett sig in på att tala om ett samhälle som inte kommer att ge den önskvärda standardutvecklingen. Man skall ge ledning och skapa ett klimat för en gynnsam ekonomisk utveckling i det privata näringslivets regi i största utsträckning.

Herr NILSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig konstatera att det naturligtvis är på det sättet att Bo Sigbahn inte kan ta avstånd från sitt socialdemokratiska förflutna och därför säger han att vi har fått en förbättrad levnadsstandard tack vare en socialdemokratisk politik. Det är naturligtvis glädjande; låt mig bara notera detta.

Mitt exempel med skatten handlar om hur man fördelar samhällets resurser. Det kan inte vara rätt att *samhället slussar ut en massa pengar till människor som inte behöver dem*. Jämlikhetstanken, som även Bo

Siegbahn var inne på, handlar om att man fördelar inkomster och skatter på ett sådant sätt att även låginkomsttagarna kan få del av resurserna.

Vi skall inte styra utvecklingen, men man skall dra upp ramar och riktlinjer, säger Bo Siegbahn. Gå ut och fråga människorna på Uddevallavarvet vad de säger om de fria marknadskrafterna! Gå ut och fråga människorna på exempelvis Tiger-Pingvin AB hur de ser på detta! Gå ut och fråga människorna i norra Bohuslän hur de ser på de fria marknadskrafterna! De fria marknadskrafterna har inte gett något resultat för norra Bohuslän. Tyvärr har vi haft för små möjligheter att styra utvecklingen på ett sådant sätt att det innebär arbete och sysselsättning för människorna. Det är detta det ändå handlar om.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till herr Nilsson i Uddevalla: Vad kan staten göra? Den kan dra upp ramar, den kan vara hjulpgumma i en kritisk situation, men staten kan inte driva ett företag som inte är självbärande på längre sikt. Man kan inte garantera att alla jobb bibehålls, man kan inte hålla ett företag i gång för att alla jobb skall bibehållas. Det måste vara företag som bär sig, enligt gängse kapitalistiska principer så att säga. Det är det som är det centrala.

Jag förstår mycket väl att man kan ha lokala bekymmer i Uddevalla, men man kan inte på längre sikt bevara jobben och klara sysselsättningen, om inte företaget kan gå ihop. Man kan göra det på några områden, men man kan inte göra det på alla. Det går inte att lyfta sig själv i håret. Arbetarna på Götaverken trodde ju att den socialdemokratiska satsningen skulle kunna rädda alla jobben där, men det visade sig inte gå, utan företaget kommer att mer eller mindre få läggas ner, om inte den nuvarande borgerliga regeringen och konjunkturen kan ge en viss medverkan.

Hela problemet rör sig om hur ett förstatligande eller ett statligt ingripande skall kunna lösa de problem som inte det privata näringslivet kan klara, men det är en fråga som det skulle ta alltför lång tid att diskutera, inte minst vid en så här sen timme.

Herr NILSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara konstatera att om samhället långt tidigare hade fått gripa in – exempelvis vid Götaverken, som Bo Siegbahn nämnde – hade kanske utvecklingen varit en annan. Om samhället hade fått gripa in tidigare när det gäller Eriksberg i stället för att man delat ut pengar till aktieägarna och stoppat pengarna i egen ficka, kanske det hade varit en annan utveckling på den här sidan.

Det är bara att konstatera att Uddevallavarvet, för att nämna ett exempel, har klarat sig ganska bra. Detta tror jag är beroende på att samhället där ingrep i ett tidigt skede.

Fru WINTHER (fp):

Herr talman! Länsarbetsnämnderna har nyligen redovisat arbetsmarknadsläget i de olika länen och i landet totalt. Antalet arbetslösa kassamedlemmar i Sverige var i december 1976, som tidigare kväll har påpekats, 61 000 personer. Det var lika många som redovisades i november 1976 och i december 1975.

Arbetslöshetssiffrorna är fortfarande ovanligt låga, om vi jämför med andra länder. I och för sig är ju varje arbetslös människa ett bevis för att vi inte lyckats. Men relativt sett är arbetslöshetssiffrorna låga f. n. Vi hade t. ex. betydligt högre siffror 1971–1972.

Fortfarande har dock Norrbotten en relativt hög arbetslöshet i förhållande till andra län – en trend som håller i sig sedan många år tillbaka men som också förstärkts av stoppet av Stålverk 80. Många entreprenörer och byggnadsarbetare har drabbats och kommer att drabbas.

Därför hälsades regeringens beslut om tidigareläggande av vissa byggjobb med glädje i Norrbotten. Redan veckan efter beslutet kunde man dra i gång väg- och brojobb för 100 man på E 4 vid Lulcå. Det gav också sysselsättning åt flera maskinentreprenörsföretag.

Antalet varsel visar däremot en oroande ökning över hela landet. För Norrbottens del varslades under fjärde kvartalet 1975 106 anställda i nio företag, och för samma kvartal 1976 hade siffrorna för varsel stigit till 262 anställda i 18 företag.

Det sysselsättningspaket som regeringen lade fram förra veckan kommer att vara en god hjälp för att hindra åtskilliga varsel om permittering eller avsked att träda i kraft.

Företagen får nu hjälp att behålla sin arbetskraft och anordna utbildning i stället för att avskeda, arbetsförmedlingen förstärks redan från den 1 mars, arbetsmarknadsutbildningen får ett ökat antal platser och bidraget höjs till högst 170 kr. per dag. Speciellt viktigt för Norrbottens del är också att statsbidraget för kommunala beredskapsarbeten för ungdomar åter har höjts till 75 % och också skall gälla nytillträdande över 25 år.

Det här är några åtgärder för att hålla arbetslösheten på plats, och de har också mottagits med lättnad av de fackliga organisationerna och av företagen, som får en möjlighet att utbilda i stället för att permittera och avskeda.

Men på sikt gäller det ju att få varaktiga arbetstillfällen i Norrbotten. Från folkpartiets sida menar vi att man måste satsa över ett brett fält. Dels behövs en ökad vidareförädling inom länet av de naturtillgångar som finns – jord, skog, malm och industrimineral – dels behövs ett näringspolitiskt klimat som stimulerar till företagande och underlättar för de mindre företagen. Det behövs också regionalpolitiska insatser som ger ett företagande på ungefär lika villkor i norr och söder och slutligen en satsning på forskning och utbildning som kan bli företagen till stöd och hjälp när det gäller att vidareutveckla idéer och marknadsföra produkter.

Litet mer konkret betyder det här enligt min mening att verksamheten

vid NJA måste konsolideras. Det arbetet pågår för fullt, och riksdagen får snart ta ställning till anslaget på 1,8 miljarder. Därefter måste valsverkskapaciteten så fort som möjligt byggas ut och förstärkas. I ett längre perspektiv bör också stålverkskapaciteten utökas.

Kartongfabriken i Karlsborg måste vi få ett snabbt beslut om. Norgevägen skall byggas så snart den administrativa delen av projektet är avklarad, och det har ju riksdagen redan tidigare fattat beslut om.

Ärendet om LKAB:s kulsinterverk, som nu enligt regeringens beslut skall lokaliseras, måste behandlas skyndsamt eftersom det har stor betydelse från sysselsättningssynpunkt.

Jord- och skogsbruket bör få ett starkare stöd. I stället för uranbrytning i Arjeplog bör SGU undersöka molybdenförekomsten där, som ett alternativ. I årets budgetproposition finns bl. a. medel till SGU för att undersöka en grafitfyndighet i närheten av Övertorneå och en magnesitfyndighet väster om Jokkmokk. Att SGU får större möjligheter att undersöka de industrimineral som finns är helt i linje med folkpartiets krav sedan många år. Det kan förhoppningsvis så småningom ge arbetstillfällen. Norrbotten kan sägas vara i början av sin industrialisering, och vi måste hjälpas åt att ta vara på de rikedomar som finns där till nytta för hela vårt land.

Tekniska högskolan i Luleå bör få medel för att inrätta professorer i innovationsteknik och entreprenörsteknik som ett komplement till den professorstjänst i industriell utveckling som ännu är obesatt; detta för att utbilda ingenjörer som kan gå in i företagen och vidareutveckla idéer.

Det här är några konkreta projekt som är viktiga att driva, om vi skall kunna minska på arbetslösheten i Norrbotten. Men folkpartiet ställer inte upp på en utbyggnad av Kalixälven.

Nu försöker socialdemokraterna få norrbottningarna att tro att regeringen inte vill satsa på Norrbotten, och därför samlade man i lördags sina skaror till demonstration under temat "Norrbotten skall inte läggas ner". Det är alldeles riktigt. Norrbotten skall inte läggas ner. Norrbotten skall utvecklas. Men samtidigt lägger socialdemokraterna i sin skuggbudget fram förslag som skulle göra att sysselsättningen i Norrbotten verkligen hotas. Arbetsgivaravgifterna höjs med drygt 2 % utöver de redan beslutade på 4 % för 1977. Dessutom vill man ta bort den tillfälliga sänkningen på 2 % av den allmänna arbetsgivaravgiften. För Norrbotten och det inre stödområdet betyder det en höjning av arbetsgivaravgiften med drygt 8 % fr. o. m. den 1 juli 1977. Det slår verkligen hårt mot företag, kommuner och landsting och hotar sysselsättningen. Dessutom vill man höja telefonkostnad och bensinpris. Det gör inte Sverige rundare.

Vad hade socialdemokraterna då för krav vid sin demonstration? Jo, bl. a.: Bygg Stålverk 80! Om vi vinner nästa val, sade man, så skall vi se till att det börjar byggas så snart som möjligt. När kan det vara? Jag tycker att socialdemokraterna borde ha lärt sig något av Stålverk 80-kraschen, som gett så många svikna förhoppningar och kostat så mycket pengar. Stålverk måste planeras väl i samklang med marknaden. De

kan lika litet som något annat byggas av önskningar. Norrbottningarna vill inte ha luftslott, som rasar när man blåser på dem. De behöver fler arbetstillfällen.

Herr talman! Jag vill också peka på att den av regeringen tillsatta Norrbottendelegationen har fått en synnerligen viktig uppgift att försöka samordna förslag och insatser, så att resultatet verkligen blir flera arbetstillfällen i Norrbotten.

Slutligen, herr talman, vill jag ta upp en fråga som aktualiserats för mig av Anna-Greta Leijon, trots att jag ser att hon just nu inte är i kammaren. Anna-Greta Leijon påstod att Per Ahlmark inte tänkte på kvinnorna när han lade sin budget utan först när han stod här i talarstolen. Hon eldade upp sig till verklig indignation över detta. Som exempel tog hon Kristianstadprojektet. Jag kan lugna Anna-Greta Leijon med att verksamheten skall fortsätta och vidgas. Den kommer inte alls att dras in.

När det gällde utbildningsbidraget, som diskuterades flitigt ett tag, påstod Anna-Greta Leijon också att inget gjorts för att underlätta för kvinnorna att få jobb. Då kan man undra om hon inte vet att budgeten inte gäller förrän från den 1 juli i år, medan sysselsättningspaketet innebär att utbildningsbidrag på 25 kr. utgår under de första 160 timmarna från den 1 februari till halvårsskiftet. Det har också utsagts att det kan förlängas.

Dessutom har åtskilliga åtgärder föreslagits för att underlätta för kvinnorna att få arbete. En hel del av de nya tjänsterna vid arbetsförmedlingarna kommer att användas för att underlätta för kvinnorna att få jobb. Man satsar på fler praktikplatser. Det 75-procentiga bidraget till kommunala beredskapsarbeten kommer också att kunna användas för kvinnor och unga flickor, och det bidrar till att underlätta för kvinnorna.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 23.41.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert